

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Man kan säga att det var en bra grej till slut”

En kvalitativ studie om ungdomars upplevelser i ungdomsprojekt Green Team

Socionomprogrammet VT12

C-uppsats

Elisabeth Persson och Ilona Tóth

Handledare: Pierre Engström

Abstract

Titel: ”Man kan säga att det var en bra grej till slut” – En kvalitativ studie om ungdomars upplevelser i ungdomsprojekt Green Team

Författare: Elisabeth Persson och Ilona Tóth

Nyckelord: ungdom, arbetslöshet, ungdomsprojekt, Antonovsky, KASAM, motståndskraft, Bourdieu, marginalisering, sociala kontakter, social kompetens

Antalet arbetslösa ungdomar är stort i dagens samhälle. Det finns många åtgärder som bedrivs av landets kommuner som riktar sig till unga arbetslösa socialbidragstagare, men det finns för lite kunskap om dessas innehåll och resultat, samt om hur deltagandet i dessa åtgärder upplevs av ungdomarna själva.

Syftet med denna studie är att få en ökad förståelse för vilka komponenter som deltagare i ungdomsprojekt anser vara viktiga och varför. Vi vände oss till deltagare i projektet Green Team, som riktades mot långtidsarbetslösa ungdomar mellan 21 – 25 år och som finansierades av stadsdelen Angered. Projektets syfte var att höja ungdomarnas sociala kompetens för att underlätta deras etablering på arbetsmarknaden. Vi har utgått från följande frågeställningar:

1. Vad var ungdomarnas erfarenhet av arbetslöshet och socialbidragstagande före projektet?
2. Hur upplevde ungdomarna projektet?
3. Vad anser ungdomarna att de har fått för nytta av projektet och hur de beskriver de den nyttan?

För att få svar på våra frågor har vi använt oss av kvalitativ metod, och empirin utgjordes av intervjuer med projektets deltagare och projektledarna. Bakgrundsfakta om arbetslöshet och arbetslöshetens påverkan på ungdomar samt tidigare forskning hämtade vi främst från litteraturstudier. Tidigare forskning visade ett samband mellan arbetslöshet och försämrad hälsa, samt att arbetslösheten innebär en stor risk till marginalisering av ungdomar som är på väg in i vuxenlivet. Motverkade projektet på något sätt dessa negativa effekter, ur ungdomarnas eget perspektiv?

Våra resultat visar att det är väldigt individuellt hur insatserna upplevs av deltagarna, men i slutändan såg de projektet som meningsfullt på så sätt att det bidragit till deras personliga mognad genom sociala kontakter, och till ett starkare självförtroende som har ökat deras motivation och hopp inför framtida arbete och studier.

Förord

Vi som är författare till denna uppsats gick på socionomprogrammet för några år sedan och jobbar nu hos samma arbetsgivare. Vår arbetsgivare fick veta om att vi två och en student till som hade extrajobb på vår arbetsplats vill skriva C-uppsats och tipsade oss ett ungdomsprojekt för arbetslösa ungdomar i Angered.

Vår studie bygger på intervjuer med tre deltagare och arbetsledarna i projektet Green Team. Vi tackar för att de har delat med sig av sina erfarenheter och åsikter, vårt arbete hade inte kunnat genomföras utan deras medverkan.

Vi tackar våra respektive familjer och våra kollegor som läste uppsatsen och som uppmuntrade och hjälpte oss på olika sätt under arbetets gång.

Sist men inte minst vill vi tacka vår handledare för det stöd och den uppmuntran som vi fick av honom.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Problemformulering.....	3
1.3 Syfte och frågeställningar.....	3
1.4 Avgränsningar.....	4
2 Tidigare forskning.....	4
2.1 Ungdomsarbetslöshet.....	5
2.2 Socialbidrag.....	7
2.3 Insatsernas effekt.....	9
3 Teori.....	11
3.1 Salutogen modell.....	12
3.2 Adolescensen.....	13
3.3 Strukturalistisk konstruktionism	14
3.4 Motivation.....	16
3.5 Teoretisk tankeram.....	17
4 Metod.....	17
4.1 Val av metod och insamling av information om Green Team.....	18
4.2 Intervjuerna.....	18
4.3 Urval.....	19
4.4 Genomförande av intervjuer.....	20
4.5 Analysförfarande och självreflektion.....	22
4.6 Metodologiska reflektioner.....	22
4.6.1 Reliabilitet	22
4.6.2 Validitet.....	23
4.6.3 Generaliserbarhet.....	23
4.6.4 Etiska överväganden.....	24
4.6.5 Källkritik.....	25
4.6.6 Litteratursökning.....	26
5 Beskrivning av projektet Green Team	26
6 Tolkning och analys av empirin.....	29
6.1 Presentation av deltagarna i projektet.....	29
6.1.1 Pelle – från tidigt ansvar och uppväxt i byggbransch till arbetslöshet och studieplaner	29

6.1.2 Lars – utbildningsdrömmar hos en ”tänkare”, tidigt uppmuntrad till självständighet ...	31
6.1.3 Simon – drömmen om medicinstudier efter år av misshandel, flyttar och liv på gatan	33
6.2 Det tog på krafterna att vara arbetslös och bidragstagare.....	34
6.3 ”Man måste sköta alltihopa, annars går det inte ihop.”	38
6.3.1 Vägen till en lön.....	38
6.3.2 Inne i processen.....	40
6.3.3 Ojämna jämnåriga?.....	42
6.4 Erfarenhet och nya kontakter gör skillnad.....	45
6.4.1 Bekräftelse, mognad och motivation.....	45
7 Sammanfattning.....	50
8 Avslutande diskussion och reflektioner.....	50
8.1 Resultaten i stort.....	52
8.2 Specifika insikter.....	52
8.3 Personliga och professionella reflektioner.....	53
8.4 Vidare forskning	54
9 Referenser.....	55
9.1 Tryckta källor.....	55
9.2 Artiklar.....	56
9.3 Internetkällor.....	56
10 Bilagor.....	58
10.1 Trappa Upp.....	58
10.2 Information till informanterna.....	59
10.3 Intervjuguide.....	60

1 Inledning

I detta kapitel vill vi introducera läsaren för uppsatsämnet genom att utgå från bakgrundsproblematiken – ungdomsarbetslöshet – och de insatser som görs mot detta i stadsdelen Angered.

1.1 Bakgrund

Arbetslösheten bland unga visar en ökande tendens i de flesta europeiska länder. Ungdomars sena inträde i arbetslivet är oroande och det krävs speciella arbetsmarknadspolitiska program för ungdomar som bidrar till en snabbare övergång från arbetslöshet till sysselsättning och egen försörjning (Forsslund & Skans 2006).

I Sverige introducerades Ungdomslagen år 1984 och sedan dess har den legat till grund för att det har använts olika speciella arbetsmarknadspolitiska program för att hjälpa ut ungdomarna i arbetslivet. Ungdomslagen ersattes fem år senare av särskilda inskolningsplatser i offentlig sektor och från och med år 1992 introducerades ungdomspraktik för ungdomar mellan 17 – 25 år som i sin tur ersattes av arbetsplatsintroduktion, men även detta avskaffades år 1997 (Forsslund & Skans 2006).

År 1995 infördes kommunala arbetsprogram för ungdomar mellan 18 och 24 år som bland annat innebär att kommunerna kunde välja att ta över ansvaret även för de ungdomar som inte går till gymnasieskola eller annat läroverk. Dessa ungdomar, som är mellan 18-20 år, kan välja mellan olika, av kommunen anordnade, verksamheter. Staten ersätter kommunen ekonomiskt för dessa verksamheter som bedrivs i syfte att ge ungdomarna utbildnings- eller yrkeserfarenhet (Forsslund & Skans 2006).

Den ekonomiska krisen som västvärlden hamnade i under början av 1990-talet påverkade Sveriges välfärdssystem på ett genomgripande sätt och på grund av detta sattes kommunernas ekonomi under press bland annat av höga socialbidragskostnader och från slutet av 1990 talet utgår den aktiva arbetsmarknadspolitiken från lokalt styrda verksamheter med behovsprövad ersättning till deltagarna (Salonen & Ulmestig 2004).

Har statens ekonomiska stöd till kommunala insatser för ungdomars utbildnings- eller arbetserfarenhet lett till nya insatser eller samarbetsformer? Svaret är *ja*. Exempel på insatser och samarbete måste sökas på lokalnivå och ett exempel återfinns i Göteborg. År 2008 stiftades en överenskommelse mellan Göteborgs stad, Arbetsförmedlingen och

Försäkringskassan om att samverka för att förbättra användningen av sina resurser. En prioriterad fråga i denna samverkan är arbetslösheten bland unga mellan 16 och 29 år (Vägarna in. Ungdomsstyrelsen 2009).

Denna prioriterade fråga var högst aktuell i 2011 för stadsdelen Angered, som detta år bildades genom att de tidigare stadsdelarna Lärjedalen och Gunnared slogs ihop. Det bildades en ny verksamhet genom att Individ- och Familjeomsorgen (IFO) och Funktionshinder (FH) integrerades. Syftet är att skapa en helhetssyn till förmån för de angeredsbor som behöver stöd och hjälp i vardagen. Behovet av stöd och hjälp i vardagen är hög i stadsdelen Angered.

En hög andel invånare har en utbildningsnivå som är avsevärt lägre än stadens genomsnitt, vilket i omfattande grad inverkar negativt på exempelvis medelinkomst, hälsa och bostadsförhållanden. Vidare finner vi i Angered att en stor andel av de personer som är beroende av försörjningsstöd står utanför arbetsmarknaden och är i behov av omfattande insatser.

Utsattheten slår oss som både omfattande och komplex och för IFO och FH blir ett av deras tre områden speciellt viktigt, nämligen *Arbetsmarknad/Sysselsättning*. Grundproblemet i detta område är de enskilda personer, familjer och funktionshindrade som inte på egen hand kan tillgodose sina grundläggande behov av försörjning och livsföring i övrigt. Antalet invånare med behov av försörjningsstöd och aktiva insatser är, efter sammanslagningen av de två stadsdelarna dels fler i antal, men viktigare är att andelen är större. Stadsdelens egna insatser syftar till att komplettera andra huvudmäns utbud och erbjuda utvecklande aktiviteter för dem som behöver komma närmare arbetsmarknaden och självförsörjning. Målet är bland annat att antalet arbetslösa ungdomar och vuxna i beroende av försörjningsstöd i stadsdelen ska minska och därmed också utbetalningen av försörjningsstöd.

Mot denna bakgrund blir konceptet *Trappa Upp* intressant (se Bilaga 1.) *Trappa Upp* finns i stadsdelen Angered där det drivs av Socialtjänsten och Arbetsförmedlingen i nära samverkan. Det är socialtjänsten som bedömer individens behov och placerar henne på en av flera nivåer. Till dessa nivåer finns olika offentliga aktörer, föreningar och företag kopplade. Ungdomar som är olika långt ifrån arbetsmarknaden behöver olika insatser (Socialstyrelsen 2009:11) Projektet *Green Team* är ett av flera projekt som är placerade nära sista steget till egenförsörjning. Projektet är en samverkan mellan Socialtjänst, Arbetsförmedling och arbetsmarknad och syftar till att erbjuda unga vuxna lämpliga insatser tillhandahållna av

lämplig huvudman. Det är detta projekt vi har valt att undersöka utifrån deltagarnas upplevelser. Projektet beskrivs utförligare i kapitel sex.

1.2 Problemformulering

Vi arbetar som socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd i den stadsdel där projektet har sin verksamhet. Genom åren har vi mött många klienter som har deltagit i ett flertal olika projekt som gemensamt hade som mål att klienterna ska komma ut på den öppna arbetsmarknaden. Detta ger oss en grundläggande förståelse för hur systemet fungerar, vilka aktörer som finns och vad som krävs av klienter, samt vad det finns för krav på motprestation enligt socialtjänstlagen för att berättigas bistånd. Våra erfarenheter har gett oss en viss bild av vad olika insatser av detta slag resulterar i. Tyvärr är vår uppfattning att flertalet av deltagarna efter avslutat projekt inte har ”lyckats” ta sig in på arbetsmarknaden, och vi tänker att detta kan förstärka känslan av misslyckande hos klienten. Samtidigt bör nämnas att vi även har exempel på klienter i vars fall insatsen har haft en märkbart positiv effekt.

I stadsdelen samarbetar myndigheterna för att motarbeta arbetslöshetens negativa tendenser genom att unga vuxna ska få adekvat stöd i sin personliga livssituation. Stöd ges i olika former av insatser och det finns stora skillnader i vilka resurser som krävs för att insatsen ge resultat. Bristen är att det finns begränsade resurser till uppföljningsarbetet och att det ofta inte finns någon uppföljning på individnivå (Socialstyrelsen 2009:11). Det behövs mer kunskap om innehållet i och effekterna av insatser för ungdomar behövs för att bättre kunna erbjuda och verkställa relevant verksamhet till enskilda individer. Syftet med ett ungdomsprojekt är att motarbeta utanförskapet och hjälpa ungdomar att komma närmare arbetsmarknaden. Men vad är ungdomarnas egna upplevelser av projekten? Hur arbetar de? Vilka resultat uppnås? Många ytterligare frågor kan uppmärksammas, men dessa är de vi ser som viktigast, och det är också dessa frågor som denna studies syfte grundar sig på. Kort sagt kan problematiseringen sägas vara: vilka är ungdomars upplevelser av att vara i en arbetsmarknadsåtgärd och vad anser de sig ha för nytta av det?

1.3 Syfte och frågeställningar

Vi har i vårt arbete undersökt projektet Green Team, som riktades mot långtidsarbetslösa ungdomar mellan 21 och 25 år och som finansierades av stadsdelen Angered. Projektets syfte

var att höja ungdomarnas sociala kompetens för att underlätta deras etablering på arbetsmarknaden.

Syftet med studien är att få en ökad förståelse för vilka komponenter och upplevelser som deltagarna anser vara viktiga i projektet. Vi försöker besvara uppsatsens syfte genom att använda oss av ett före-under-efter-perspektiv och utifrån detta perspektiv formulerar vi följande frågor:

1. Vad var ungdomarnas erfarenhet av arbetslöshet och socialbidragstagande före projektet?
2. Hur upplevde ungdomarna projektet?
3. Vad anser ungdomarna att de har fått för nytta av projektet och hur de beskriver de den nyttan?

1.4 Avgränsningar

Som det ofta är när det gäller uppsatsarbete, har det endast funnits tid och utrymme att belysa empirin ur några utvalda perspektiv, medan andra möjliga och potentiellt fruktbara perspektiv fått lämnas obeaktade. Därför har vi exempelvis inte gjort någon analys utifrån faktorer som genus och etnicitet. Med ett större empiriskt material – med mer variation i respondenternas bakgrund och erfarenheter – hade det varit närmare till hands att ta med dessa perspektiv. För att tolka våra respondenters svar har vi enbart använt oss av de teorier och perspektiv som beskrivs i kapitel 3, samt den begrepps- och forskningsmässiga kontext som beskrivs här nedan.

2 Tidigare forskning

I detta kapitel redogörs kort den kunskap som vi hittade inom vårt forskningsområde som kan bidra till att sätta studien i dess relevanta sammanhang. I detta ingår ett kort sammanfattning av vad ungdomsarbetslöshet och socialbidrag innebär, samt en genomgång av forskningen om insatserna mot ungdomsarbetslöshet och om effekterna av dessa.

Först presenterar vi forskning och rapporter från Ungdomsstyrelsen om arbetslösheten och dess effekter på ungdomars liv. Ungdomsstyrelsen är en central myndighet för sektorövergripande ungdomsfrågor och återspeglar genom sina undersökningar, rapporter och utvärderingar det aktuella kunskapsläget om ungdomars situation i dagens Sverige. Vi har använt oss av det material som vi funnit är relevant för vår studies syfte och frågeställningar.

När det gäller vad det innebär för individen att leva på socialbidragens grundar vi oss på Anna Angelins doktorsavhandling från år 2009 vid Lunds Universitet (Den dubbla vanmaktens logik) och Hans Svärds (2000) forskning om ungdomar med socialbidrag.

När det gäller insatsernas effekt grundar vi oss på forskning av Giertz (2009) och Salonen & Ulmestig (2004) samt på Katarina Hollertz doktorsavhandling från 2010 (Problemen förgår, lösningarna består. Omorganisering av kommunala insatser för unga arbetslösa med försörjningsproblem, Lund).

2.1 Ungdomsarbetslöshet

Ungdom kan definieras som livsfas eller social kategori. Individen befinner sig mellan barndomen och vuxenlivet och samtidigt tillhör hon en grupp med gemensamma kännetecken, behov och intressen. Som ung tillhör individen en heterogen grupp vars främsta gemensamma nämnare är åldern, hon möter likadana strukturer i samhället och berörs av samma regler (Ungdom och ungdomspolitik. Ungdomsstyrelsen 2010).

Under de senaste åren har utbildningstiden för unga förlängts och med detta har även etableringen på arbetsmarknaden förskjutits längre upp i åldrarna. Unga som befinner sig i en övergångsfas mellan studier och etablering på arbetsmarknaden befinner sig samtidigt i övergången från ungdoms- till vuxenlivet. Processens längd kan variera mellan olika individer, men att ha ett arbete och kunna försörja sig underlättar för ungdomarna att ta sig genom de svårigheter som uppstår på deras väg (Ung i dag 2010, Ungdomsstyrelsen).

Ungas väg in i vuxenlivet är en process som består av flera utvecklingsfaser och av flera olika steg såsom att fullfölja utbildning, hitta ett arbete, skaffa sig en egen bostad och eventuellt bilda familj (Rapport 2005:1, Ungdomsstyrelsen). Vilka möjligheter som finns att träda in och etablera sig på arbetsmarknaden är därför en central fråga i unga individers liv och en allt viktigare fråga för samhället. Den ekonomiska standarden för unga är lägre än för andra grupper i samhället, men förutom den ekonomiska aspekten har arbete även en socialt integrerande funktion. Tillsammans med skola och familj har lönearbetet uppgiften att fostra de unga till att vara goda samhällsmedborgare som är ansvarstagande och aktiva i samhället (Ungdomsstyrelsens rapport, 1998).

Enligt Ungdomsstyrelsens uppgifter år 2008 deltog i genomsnitt 13 271 ungdomar i program med aktivitetsstöd i hela landet. I 2009 ökade antalet med ca 180% (Ung idag 2010).

Ökningen var störst i gruppen med gymnasial utbildning men detta berodde också på att det var ovanligt många ungdomar som avslutade sin gymnasieutbildning våren 2009.

Antalet personer med aktivitetsersättning i åldrarna 19 – 29 år ökar successivt, och sedan början av 2005 har beståndet fördubblats. Enligt Socialstyrelsens analys (Temagruppen Unga i arbetslivet, 2010) är detta en långsiktig trend och det är en strukturell och inte en konjunkturell eller tillfällig situation.

Sociala bakgrundsfrågor och perioden i livscykeln har konsekvenser för hur unga individen kan hantera sin arbetslöshet (Svärd 2000, Socialbidrag i forskning och praktik. Red. Annika Puide, Förlagshuset Gothia). Svärd hänvisar till forskning som visar att

arbetslösheten bryter ner självförtroendet, leder till social isolering, apati, ökade hälsorisker, förstärker generations- och klassklyftorna samt leder till vanmakt och misstroende mot myndigheterna, utan att ungdomarna förmår att organisera ett kollektivt motstånd. (Sid. 285)

Arbetslösheten bland ungdomar kan ha flera olika orsaker. Förutom faktorer som utbildning, etnicitet och kön har vissa grupper inte samma möjligheter som de andra (Ung idag 2010, Ungdomsstyrelsen), de saknar helt eller har kortare arbetslivserfarenhet och anses därför vara mindre produktiva i förhållande till mer erfaren arbetskraft. En annan möjlig förklaring till att arbetsgivarna tvekar att anställa unga människor är att arbetsgivarna inte vill ta risker inför ett långsiktig åtagande som en fast anställning innebär.

Den problematik vi ser i denna situation gäller bland annat marginalisering, som är ett av kärnområdena i socialt arbete. Vi grundar oss till stor del på Ungdomsstyrelsens studie 2010, Temagruppen Unga i arbetslivet. Deras studie beskriver att när arbetsmarknaden inte längre kan fullfölja sina socialt och ekonomiskt integrerande uppgifter så blir det upp till andra aktörer att handskas med ungas socialisationsproblem. När arbetslösheten är hög kan inte föräldrar fungera som förebilder på arbetsmarknaden och den kunskap som ungdomarna kan få i skolan är av mer teoretisk än praktisk karaktär. Dessa effekter gör att ungdomarna idag är mer lämnade att forma sin egen identitet och själva får brottas med de hinder som står i vägen för att få tillträde till de miljöer där praktiskt kunnande erbjuds. Detta kan i sin tur leda till att unga drabbas av en både social och ekonomiskt marginalisering: en sorts dubbel marginalisering skulle man kunna säga (Temagruppen Unga i arbetslivet, Ungdomsstyrelsen 2010).

2.2 Socialbidrag

Begreppet socialbidrag brukas inte längre i socialtjänstlagen. Att vi använder begreppet i denna studie beror på att våra respondenter använder det för att benämna det ekonomiska bistånd som kan ansökas om hos socialtjänsten på enheten för ekonomiskt bistånd. Socialbidrag kan beviljas till den som inte själv kan tillgodose sina behov och inte kan få dem tillgodosedda på något annat sätt. Föräldrar är försörjningsskyldiga för sina barn upp till 18 års ålder och som längst till 21 år om barnet studerar på gymnasienivå. Ungdomar som inte studerar kan vid 18 års ålder beviljas ekonomiskt bistånd under förutsättning att de är inskrivna på Arbetsförmedlingen och står till arbetsmarknadens förfogande (socialstyrelsen.se). Enligt Swärd (2000) är ungdomar överrepresenterade i socialbidragsstatistiken. År 1998 var 40 procent av samtliga bidragstagare från 18 år uppåt i åldern 18 – 29 år. På grund av att det fanns en grupp ungdomar som fått hjälp i olika övergångar eller etableringsfaser, har det under 1990-talet förekommit skillnader i bidragstidernas längd för ungdomar, jämfört med andra bidragstagande grupper.

I sin beskrivning av innebörden att vara ung och leva på socialbidrag refererar Swärd (2000) till en undersökning av unga socialbidragstagare i Malmö. Studien handlade om unga mellan 18-24 år som fick socialbidrag under kortare eller längre tid under 1988-1990. Undersökningen visar att ungas upplevelse av socialbidrag varierar och att vissa förhållanden påverkar inställningen till det, till exempel utformningen av biståndsutredningen eller bidragets schablonartade utbetalning. Utredningarna kan upplevas som stora ingrepp i ungas personliga integritet och de motkrav som är förknippade med bidraget kan ofta upplevas som tvingande. Konsekvenserna av bidraget kan upplevas bland annat som ett moraliskt fördömande från omgivningen. För många ungdomar kan arbetslöshet och bidragsberoende innebära en personlig kris, där de inte kan känna att de har inflytande över sin egen situation. Bakgrunden eller orsakerna till socialbidraget har också stor betydelse för hur ungdomarna upplever det. Det kan vara nära sammankopplat med upplevelsen av arbetslöshet, sysslolöshet, beroendekänsla och med längtan att kunna etablera sig i vuxenvärlden (Swärd 2000).

Vi smalnar av dessa problematiseringar och riktar oss mot ungdomars *upplevelser*. Till vägledning i detta är Anna Angelins doktorsavhandling från år 2009 vid Lunds Universitet. Avhandlingen rör en grupp unga vuxna som varit långtidsarbetslösa och som, enligt Angelin, haft ett omfattande behov av offentligt försörjningsstöd, till stor del i form av socialbidrag.

Dessa unga vuxna har inte varit oförmögna att delta i arbetslivet, utan de har kunnat arbeta. Angelin (2009) visar att dessa grupper i samhället löper flera gånger större risk att vara marginaliserade *även i framtiden*. De lever i en situation av svår utsatthet med sämre hälsa, sämre ekonomi och lägre utbildning än andra jämnåriga och ofta har de inte avslutat sina gymnasiestudier.

Dessa ungdomars livskvalité sjunker dramatiskt. De känner sig maktlösa och upplever det påfrestande att vara marginaliserade under så lång tid och leva på så begränsade ekonomiska resurser. Men de negativa effekterna är inte bara psykiskt påfrestning. Det finns även negativa hälsoeffekter som bland annat huvudvärk, ont i magen, stress, insomningssvårigheter, dålig sömn och depression (Angelin 2009). Bilden som framträder är inte vacker, rimligtvis inte alls något dessa ungdomar längtat efter, och det är kanske överflödigt att påpeka att detta borde vara en av det sociala arbetets främsta prioriteringar. Det sociala arbete som dessa ungdomar bemöter utgörs främst av socialtjänsten, och en intressant fråga är vad dessa ungdomars upplevelser är av socialtjänsten?

Angelin (2009) har inte kartlagt exakt vilka aktiveringsinsatser hennes respondenter deltagit i, utan hennes avhandling riktar sig mot en deskriptiv återgivning av hur respondenterna upplevt aktivering som deras socialbidrag ofta villkorats med. Respondenterna ifrågasatte nyttan med aktiveringsinsatser som oftast inte leder fram till det långsiktiga målet i form av vidareanställning. Aktivering i former som betraktades vara tvingande som en förutsättning för socialbidrag upplevdes av respondenterna som maktutövning från Arbetsförmedlingen och socialtjänsten. Aktivering som innefattade tvång och många gånger upplevdes som förödmjukande blev till en kontraproduktiv erfarenhet för deltagarna och en ytterligare manifestering av den marginella positionen på arbetsmarknaden. Angelin beskriver att kontakten med socialtjänsten, för många av de ungdomar som deltagit i hennes undersökning, har haft en emotionellt negativ innebörd. De upplevde förödmjukelse, underordning och vanmakt. Hon skriver följande:

De intervjuades berättelser om utsatthet inför sitt ekonomiska beroende och upplevelsen av socialtjänstens makt utgår oftast från en relationell förståelse där de betonar betydelsen av sin svaga position som central i att behöva göra saker mot sin vilja samt svårigheten att bjuda det motstånd som utsatthet inför makt vanligtvis generar. (sid.162)

Enligt Angelin (2009) har den långvariga kontakten med socialtjänsten för de flesta av ungdomarna inte upplevts som hjälp att ta sig ut från sin utsatta situation. Det faktum att socialbidrag oftast utgör den huvudsakliga försörjningskällan för de flesta unga bidragstagare kan innebära stora ekonomiska svårigheter som inbegriper negativa erfarenheter av både materiell, emotionell och social karaktär (Angelin, 2009). Den gemensamma faktorn i dessa upplevelser är att de orsakar ekonomiskt relaterad stress, vilket kan leda till fysisk och psykisk ohälsa och därmed även förkortad livslängd.

2.3 Insatsernas effekt

Det finns flera olika verksamheter vars mål är att underlätta för ungdomar att komma närmare arbetslivet och insatserna för unga sker på flera olika håll. Dessa insatser benämns på olika sätt, ofta beroende på form och nivå för respektive insats, till exempel sysselsättning, arbetsträning, praktik, åtgärd eller aktivering.

Det kan finnas olika anledningar till att ungdomar aktiveras genom olika ungdomsprojekt men målet är detsamma: att hjälpa ungdomar in på arbetsmarknaden så att de genom arbete bli självförsörjande (Giertz 2009). Att individen betraktas som självförsörjande behöver inte nödvändigtvis betyda att individens faktiska ekonomi blivit bättre jämfört med hur det var under perioden som bidragsberoende. Giertz (2009) menar att själva aktiveringen i sig kan påverka individen på flera olika sätt beroende på projektets innehåll och om deltagandet är villkorat med indragen socialbidrag. Det som ger bäst resultat är om deltagandet sker på frivillig basis och om individen känner sig motiverad. Är deltagandet villkorat med sanktioner, och upplevs det som tvång, är det svårt att uppleva projektet som meningsfullt även om det ger ett positivt resultat i slutändan. Sett ur ett moraliskt perspektiv är det positiva resultatet inte lika självklart, för det kan påverka individens framtida inställning till arbetslivet. Att delta i ett föreslaget projekt som är utformat av kommunala tjänstemän kan också ses som en sorts fostran enligt samhällets normer och krav. Att vara aktiv och hålla sig sysselsatt kan betraktas som ett rättfärdigande av socialbidraget och ett sätt att vara en del av samhället.

Antalet studier om aktiveringsprojektens effekter är mycket litet och resultatet skiljer sig åt mellan olika studier. Giertz (2009) som undersökte vilka effekter som kan påvisas av nordiska undersökningar belyser detta i följande citat:

Resultaten av nordiska studier har varit blandade – ibland tycks aktivering inte haft någon effekt medan den i andra fall haft en positiv effekt på sysselsättningen. Det lilla antalet studier gör det inte möjligt att säga så mycket om hur vanligt det är att aktivering har effekt, men man kan säga att det förekommer ibland. (Sid 183)

En studie om kommunal aktivering (Salonen & Ulmestig 2004) har uppmärksammat att vid sidan om den statliga arbetsmarknadspolitiken har en sekundär, särpräglad lokal arbetsmarknadspolitik gradvis växt fram för socialbidragstagare sedan 1998. Dessa aktiveringsprogram skiljer sig från andra arbetsmarknadsåtgärder och den tvingande kopplingen mellan behovsprövat bidrag och aktivitetsdeltagande utgör dess specifika profil. Lokala aktörer har en bristande insyn i och systematisk uppföljning av programmets verksamheter och detta ställer principiella frågor om rättssäkerhet, inlåsnings effekter och egentliga resultat. Studiens resultat pekar på att den lokala arbetsmarknadspolitiska logiken i flera kommuner främst är inriktad på att minska kommunala kostnader och sysselsätta människor och inte i första hand på att få människor i arbete.

Hollertz (2010) studerade flera kommuners organisering av insatser för unga arbetslösa från 1993 till 2005. Enligt Hollertzs undersökning 1993 organiserades bara ett fåtal insatser för unga socialbidragstagare och de insatser som organiserades var mest individinriktade. Tolv år senare, år 2005, bestod de flesta insatser av gruppverksamheter och bedrevs i projektförm. Kunskap om resultaten av insatserna är väldigt begränsade på grund av bristfälliga dokumentationen. Bristen på kunskap om projektens innehåll och brist i kunskapen hur insatserna påverkar ungdomarna och varför, beror på att kommunerna i mycket liten utsträckning utvärderar sina verksamheter. Eftersom det inte finns enhetlig och jämförbar dokumentation är det svårt att utvärdera vad insatserna gjort för skillnad för den enskildes möjligheter att bli självförsörjande (Hollertz 2010).

Hollertz konstaterar att de studier som finns pekar på att insatserna har begränsade effekter på deltagarnas möjligheter att få ett arbete. Hon hänvisar till Giertz (2004) som

... har undersökt effekterna av insatser för arbetslösa socialbidragstagare i Malmö. Insatserna bestod bland annat av en intensifierad myndighetskontakt för arbetslösa bidragstagare, med förstärkta krav på att stå till arbetsmarknadens förfogande. Hans resultat visar att insatserna inte innebar att de arbetslösa socialbidragstagarna lättare fick arbete eller kom in på en reguljär utbildning.
(sid. 24)

Sammanfattningsvis kan sägas att arbetslösheten kan påverka individen på olika negativa sätt. Arbetslösheten och konjunkturläget på samhällslig makronivå gör tillsammans att ungdomar är en särskilt svag grupp på arbetsmarknaden och många av dem riskerar att hamna i ett långvarigt utanförskap och socialbidragsberoende. Att vara bidragsberoende innebär också ett krav från socialtjänsten på att delta i anvisade sysselsättningar som ofta inte leder till ett lyckat arbete. Aktiveringsåtgärderna på en arbetsmarknad som erbjuder få arbetstillfällen för långvarigt arbetslösa bidragstagare riskerar att få en symbolisk funktion där det egentliga syftet är att inskräpa vikten av arbetsmoral och eget ansvar.

Det finns för lite kunskap om innehållet i ungdomsprojekt, om vilka som deltar, och om verksamhetens konsekvenser. Forskningen visar att det förekommer olika framgångsfaktorer (Giertz 2009) men att saknas utvärdering av hur dessa faktorer har lett till framgång. Det bristande intresset för verksamheternas resultat och effekter kan tolkas som att kommunernas arbetsmarknadspolitik oftast riktar sig mer på att minska kostnaderna och att sysselsätta arbetslösa än på att deltagarna ska få arbete på den öppna arbetsmarknaden (Salonen & Ulmestig 2004).

3 Teori

Enligt Patel & Davidsson (2000) består forskarens arbete av att relatera teori och verklighet till varandra. Med teoretisk förankring menas att ett arbete tar sin utgångspunkt i teorier eller modeller och forskaren arbetar då deduktivt, vilket betyder att han följer bevisandets väg. Det innebär att en redan befintlig teori styr utformning av intervjufrågorna och den fokus som man har i undersökningen (Patel & Davidsson 2000). Vår studie följer ett annat upplägg, nämligen *upptäckandets väg*, vilket betyder att vi arbetat mer induktivt. Att arbeta induktivt innebär att forskaren studerar forskningsobjektet utan att först ha förankrat undersökningen i en tidigare vedertagen teori. Detta innebar för oss att vi har låtit vår empiri styra valet av teoretisk referensram (Patel & Davidsson 2000). Vi bekantade oss med ett antal olika teorier

och valde ut de som vi fann mest relevanta utifrån vår förståelse av det empiriska materialet från intervjuerna. Det är teorier som anknyter till samhällets förväntningar och normer, och till de drivkrafter och komponenter som ligger till grund för den individens personliga utveckling. I de följande avsnitten presenterar vi de teorier som vi till slut valde att använda i vår analys.

3.1 Salutogen modell

Antonovskys salutogena modell som lanserades i slutet av 70-talet påvisar vikten av att se hälsans orsaker och lägger fokus på det friska och det positivt fungerande hos individen. Modellens utgångspunkt är att alla människor utsätts för stressorer, allt ifrån mikrobiologiska till sociokulturella, men det går inte att förutsäga hur en händelse kommer att påverka den enskildes hälsa eftersom det spänningstillstånd som då uppkommer hanteras på olika sätt hos olika individer (Antonovsky 1991). Antonovsky menar att dimensionen hälsa – ohälsa måste ses som ett kontinuum och att man bör undersöka var individen befinner sig i detta kontinuum vid händelsens tidpunkt och vad är det som får personen att röra sig mot det friska på skalan.

Enligt Antonovsky (1991) ger det salutogena synsättet inga garantier för att det går att lösa problemen i den komplicerade väv som människors liv utgör, men det kan leda till en djupare kunskap och förståelse som är en förutsättning för att skapa en rörelse i riktning mot den friska polen på detta kontinuum.

För att få svar på hur människan kan bekämpa en mängd olika stressorer genom generella motståndsresurser (GMR) utvecklade Antonovsky begreppet KASAM, känsla av sammanhang. Han definierar begreppet som en generell hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomgripande och varaktig (men dynamisk) känsla av tillit, dels till att de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, och dels till att de resurser finns tillgängliga som krävs för att man skall kunna möta kraven från dessa stimuli, men också att man har en känsla av att dessa krav är utmaningar, värda investering och engagemang (Antonovsky, 1991).

Begreppet kan delas in i fler grader, från hög KASAM till låg KASAM. Eftersom KASAM kan finnas i varierande grad hos individen är det viktigt att ta hänsyn till den i sammanhang då den enskilde upplever motgångar. KASAM innefattar tre begrepp: begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet.

Begriplighet syftar på huruvida individen kan förstå och strukturera inre och yttre stimuli, i vilken utsträckning individen upplever dem som förnuftsmässigt gripbara. En hög känsla av begriplighet gör att individen förväntar sig att de stimuli som hon kommer att möta i framtiden är förutsägbara, eller att de går att ordna eller förklara.

Hanterbarhet är individens upplevelse av att det står tillräckliga resurser till hennes förfogande för att hantera de krav som hon ställs inför av olika stimuli. Har individen en hög känsla av hanterbarhet kommer hon inte att känna sig som ett offer för omständigheterna eller tycka att livet är orättvist mot henne.

Meningsfullhet är enligt Antonovsky KASAMs motivationskomponent och syftar på i vilken utsträckning individen upplever att livet har en känslomässig innebörd, samt i vilken utsträckning hon känner att de problem och krav som livet ställer henne inför är värda engagemang och ansträngning, det vill säga att kraven är välkomna utmaningar snarare än bördor som hon mycket hellre skulle vara utan. Har individen en hög känsla av meningsfullhet, drar hon sig inte för att konfronteras med utmaningar, ofta sådana som uppkommer till följd av olyckliga upplevelser, utan är inställd på att söka en mening i dem och göra sitt bästa för att komma igenom dem med bibehållen värdighet. Antonovsky menar att det är svårt att ändra styrkan i KASAM hos en individ. Det är styrkan som avgör hur individen kommer att hantera olika händelser och som bestämmer om följderna kommer att vara skadliga, neutrala eller hälsobringande Antonovsky (1991).

3.2 Adolescensen

Den psykologiska motsvarigheten till ungdomstiden kallas inom den traditionella psykologin för adolescensen (www.psykologiguiden.se).

En meningsfull sysselsättning är central för den psykosociala identiteten under den senare tonårsperioden. Detta innefattar utvecklandet av normer och värderingar som i framtiden kommer att ligga till grund för utvecklandet av en ideologisk inriktning och etablerandet av normer (Carle 1994).

En väl utvecklad identitet byggs upp via erfarenheter genom olika roller, till exempel i arbetslivet. Där prövas individens egna värderingar och normer mot arbetsplatsens. I de fall där personens identitet strider mot samhällets normer och värderingar ställs krav på en inre trygghet som gör det möjligt att ompröva ens egna värderingar för att passa in i det sammanhang man ska verka i.

Under adolescensen rivs ofta den grund av KASAM som individen har med sig från barndomen ner. Inför det kommande vuxenlivet ställs nya förväntningar och krav utifrån maktrelationer och ansvar. De centrala problemen för ungdomar i alla kulturer är att bli en individ och att utveckla sin bestämda person i en social verklighet som är begriplig. Genom att spegla sig i omgivningen medvetandegörs personens individuella förmåga att bemästra detta. Personen upplever meningsfullhet och verklighetskänsla genom att omgivningen ger bekräftelse på att hon har en god förmåga att bemästra verkligheten och vidare bekräftas därmed att hon lever upp till de förväntningar samhället har på individen.

Utifrån detta har individen även att förhålla sig till vilken typ av samhälle hon befinner sig i. Antonovsky (1991) beskriver tre olika samhällsstrukturer. Det första är det öppna komplexa samhället som innehåller en mängd olika legitima och realistiska val. Det andra beskrivs som det integrerade homogena samhället och innehåller förhållandevis isolerade kulturer och subkulturer. Slutligen tar han upp den förödande och förvirrande sociokulturella miljön där individen har svårt att få något grepp om tillvaron.

Dessa olika samhällsstrukturer har individen att förhålla sig till med olika sorts informationsmönster. Med detta menas normer, värderingar och förväntningar. Viktiga komponenter som samverkar för att skapa en stark KASAM för individen är samhällsklass, historia, kön samt gener. Syftet med KASAM är att skapa en förutsägbarhet, en belastningsbalans och ett medbestämmande. Detta påverkar individens specifika världsbild dvs. det sammanhang som individen befinner sig i. Dessa olika komponenter bildar ett mönster som skapar individens livserfarenheter.

3.3 Strukturalistisk konstruktionism

Vår diskussion av av Bourdieus strukturalistiska konstruktionism nedan baseras på Carles (2006) framställning, förutom avsnittet om begreppen *bridging* och *bonding*, som vi baserat på Meinhard (2005).

Bourdieu vill med sin socioanalys tränga in i människors sociala inre strukturer för att medvetandegöra det som individen medvetet eller omedvetet förtränger. Syftet med detta är att försöka frigöra människor från förtryck (Carle 2006).

I Bourdieus strukturalistiska konstruktionism är vi framför allt intresserade av begreppen *habitus*, *praxis*, *fält* och *kapital* i vår analys. Enligt denna teori innehar en människa ett *habitus* vilket betecknar människans kulturella förmåga att hantera sin sociala

omgivning. I detta ingår både individens kognitiva uppfattning om den kultur hon lever i och hennes förmåga att uttrycka denna. Ett habitus kan förklaras som mänskliga vanor som tas för givet i vardagliga situationer och som ger en känsla av trygghet (Carle 2006).

Individens habitus formas framför allt i barndomen då individen internaliserar normer, värderingar och handlingsmönster från sin omgivning. Detta habitus som formats utifrån individens sociala ursprung kan omformas då hon möter nya situationer som är olik de som fanns i den sociala miljö som hon växt upp i. Ett exempel på detta kan vara att påbörja en utbildning där individen möter nya situationer som i sin tur skapar nya handlingsmönster som då vävs ihop med hennes gamla mönster och skapar ett nytt habitus (Carle 2006).

Individen verkar enligt denna teori på ett *fält* med sitt habitus, där hennes habitus i en dialektisk process både påverkar och påverkas av fältet. Eftersom habitus består av beprövade erfarenheter är det viktigt att det nya fältets system som individen hamnar i klarar de prövningar som hon utsätter dem för. I fall då systemen ger vika kan misslyckandet av att skapa ett nytt gångbart sammanhang få individen att återgå till ett tidigare beteende, eftersom hon känner sig bekväm på områden där hennes kapital är användbart.

Ett *fält* innebär en plats där människor samlas utifrån gemensamma intressen och mål, exempel på detta är inom produktion, konsumtion, politik och utbildning. Fält organiseras utifrån det kulturella kapital deltagarna besitter och är hierarkiskt uppbyggda, där motsättningen finns mellan de som har mycket kapital och de som har mindre. De olika fälten kräver olika typer av *praxis*. Praxis är det resultat som uppstår i den dialektiska växelverkan mellan människors habitus och fält.

Kapital innebär olika typer av resurser som människor har med sig i sitt habitus. Dessa resurser delas in i *kulturellt, symboliskt, ekonomiskt och socialt kapital*. *Kulturellt kapital* innebär den kunskap individen har med sig från utbildningssystemet, medan det *symboliska kapitalet* innebär den prestige och ära individen besitter utifrån normer och värderingar i sitt respektive fält. Det *ekonomiska kapitalet* syftar till de materiella tillgångar som individen har, och *socialt kapital* innebär den tillgång en individ har genom förmånliga sociala kontakter (Carle 2010). Det sociala kapitalet delar Bourdieu upp i *bonding* (sammanbindande kapital) och *bridging* (överbryggande kapital). Dessa två begrepp kan exemplifieras i nätverksarbete. Bonding beskrivs som nätverksarbete i en tät homogen grupp där medlemmarna har varit tillsammans under en längre tid. I det sammanbindande kapitalet finner man en homogen grupp där medlemmarna har gemensamma normer, värderingar och mål. Gruppmedlemmarna

upplever en trygghet i gruppen som bestått sedan en längre tid. I denna typ av grupp värderas lojaliteten högt mot gruppen. Bridging syftar på när olika homogena grupper sammanlänkas och resultatet av detta blir att nya heterogena grupper bildar nätverk som inte är lika täta. Bridging främjar en breddning av kunskapsinflödet och leder till att nya handlingsmönster uppstår (Meinhard 2005).

3.4 Motivation

Ordet motivation härstammar från latinska ordet "movere" som betyder "att röra sig." Motivationsforskningens huvudfråga blir därför: vad är det som får individen att röra på sig?

Jenner (2004) menar att motivation består av tre faktorer som verkar tillsammans. Den första är den som syftar på den *inre* motivationen, denna ger en trygg grund för beteendet och får individen att agera. Agerandet är en medveten handling, medan beteendet kan vara mer reflexmässigt. Den andra faktorn är *målet*. Dessa två faktorer kan sammanfattas med ordet *drivkraft*. Drivkraften är direkt kopplad till målet. Målet kan grovt delas upp i två delar: yttre respektive inre mål. Det yttre målet kan exemplifieras med löneförhöjning eller skolbetyg. De inre målen är de som inte är observerbara utan ger en inre tillfredsställelse. I den sista och tredje fasen som kallas *slutfasen* spelar individens självbild, erfarenheter samt förväntningar en avgörande roll. Denna fas kan ses som samverkan mellan den inre drivkraften och målet. Jenner menar att det sker en förändring eller förstärkning av drivkraften oavsett om individen når sitt mål eller inte (2004).

Eftersom "motivation inte i första hand har att göra med egenskaper" (Jenner, 2004) utan med bemötanden, är det av stor vikt hur individen upplever sig bli bemött av den omgivning han/hon befinner sig i. Jenner (2004) hänvisar till Fritzén (1998) vad gäller vikten av det pedagogiska mötet. Han talar om termen "attribution" som översatts med orsaksförklaring eller tillskrivning. Det innebär att människan försöker att skapa mening i det som händer dem själva och andra för att göra det egna beteendet och andras beteenden begripliga. Jenner menar att syftet med detta är att skapa meningsfullhet i tillvaron. I motivationsarbete är därför extra viktigt att uppmärksamma individernas tolkningar av sina framgångar respektive misslyckanden, alltså deras attributionsmönster. Eftersom erfarenheter till stora delar formar personens självuppfattning framåt så är det viktigt att beakta framgångar positivt och kunna se att man är delaktig i det som lyckas, alltså den egna ansträngningens betydelse för framgången. Förutom att personens självförtroende stärks genom detta, kan det

även bidra till ytterligare framgångar både på det inre och yttre planet hos individen. Ledarens/pedagogens roll och förhållningssätt kan därför vara avgörande i motivationsarbetet, men individens realistiska anspråk och egna mål är också betydelsefulla i detta sammanhang, liksom ledarens/pedagogens syn på verksamheten och på sina egna attributionsmönster (Jenner 2004).

3.5 Teoretisk tankeram

Uppsatsens syfte är att få en ökad förståelse för deltagarnas upplevelser i ett ungdomsprojekt används de teorier som vi tycker bäst lämpar sig för en förklaring av detta. De teorier som vi valt är Antonovskys (1991) salutogena perspektiv, Bourdieus strukturalistiska konstruktionism (Carle 2010) samt Jenners (2004) teori kring motivation. Teori kring motivation bedömde vi som speciellt viktig då tidigare forskning beskrivit att långtidsarbetslösa ungdomar ofta upplever maktlöshet.

Antonovskys salutogena modell tycker vi lämpar sig bra för vår inhämtade empiri då modellen syftar till att förstå vad som gör en människas liv begripligt, meningsfullt och hanterbart. Detta möjliggörs genom att tillvaron görs ”*sammanhängande*”. KASAM, känsla av sammanhang, är en teori som beskriver vikten av friskfaktorer för hälsan.

Bourdieus strukturalistiska konstruktionism lämpar sig väl då den syftar till att förklara hur människors handlingsmönster och förhållningssätt formas utifrån den sociala bakgrund de har och hur dessa även kan förändras och skapa bättre möjligheter till ett vidgat handlingsmönster i möte med nya kontexter, vilket i sin tur kan öppna nya möjligheter i samhället för individen.

4 Metod

Vid studiens början var vi tre personer som påbörjade uppsatsarbetet tillsammans. Efter genomförda intervjuer beslöt en av oss för att skriva uppsats själv. Uppsatsarbetet delades sedan upp i två uppsatser, där två av oss fortsatte med denna uppsats.

Det finns olika angreppssätt i forskningen på de områden som vi undersökte för att få våra frågeställningar besvarade. I samband med insamlingen av empirin granskade vi problemområdet ur olika synvinklar och gjorde en rimlighetsbedömning (Patel & Davidson 2000) som ledde till att vi jobbade på följande sätt.

För att få information om Green Team började vi med att vända oss till chefen för området för Arbetsmarknad/sysselsättning i Angered. I samband med den stora omorganiseringen av stadsdelar och socialtjänst i Göteborg år 2011, etablerades området Arbetsmarknad/sysselsättning som i början av vår studie var relativt ny inom socialtjänsten. Området har ett tätt samarbete med Arbetsförmedlingen i Angered. Vi fick en kort skriftlig beskrivning av Green Team som kompletterades genom muntlig information. Vi fick projektledarens namn och telefonnummer samt adressen till lokalen för Green Team.

Vi kontaktade projektledaren och berättade för henne vilka vi var, och bad henne om en inledande intervju för att få mer fakta och lite mer bredd och djup i det material som vi redan hade om Green Team. Vi ville också få information om projektets målsättning och genomförande och ta del av projektledarens upplevelse om projektets första grupp.

4.1 Val av metod och insamling av information om Green Team

Med utgångspunkt i syftet funderade vi över vilken undersökningsmetod som var möjlig med tanke på de resurser vi förfogar över. Det slutliga ställningstagandet gjorde vi framförallt utifrån den tid vi hade på oss för att göra uppsatsen. Utifrån denna aspekt faller det sig naturligt att vi valde den kvalitativa metoden. Med kvalitativt inriktad forskning menas en sådan forskning som använder sig av verbala analysmetoder (Patel & Davidson 2000).

Vi kommer att presentera projektet Green Team i kapitel sex. Information om projektet hämtade vi från Green Teams verksamhetsberättelse och genom att intervjua chefen för arbetsmarknad/sysselsättning vid SDF Angered samt på intervjuer som gjordes med projektledaren och hennes medhjälpare. Även korrektur skickades till Green Team för eventuella reflektioner.

4.2 Intervjuerna

Enligt Kvale (1997) är den kvalitativa intervjun en unikt känslig och kraftfull metod för att fånga erfarenheter och innebörder ur undersökningspersonernas vardagsvärld. När man använder sig av kvalitativa metoder ställs frågor av typen: vad, när och hur. Genom att få svar på dessa frågor vill intervjuaren få kunskap om människors upplevelser och beteenden, och genom dessa vill forskaren beskriva hur respondenten uppfattar omvärlden, snarare än hur den faktiskt är. Genom intervjun kan respondenterna förmedla sin situation och sina omständigheter ur ett eget perspektiv och med egna ord. Kvale (1997) menar att människor

har en spontan tendens att berätta historier om sitt liv. Genom att vi använde oss av den kvalitativa metoden ökade även tillförlitligheten då både informanterna och vi har haft möjlighet vid intervjutillfällena att uttrycka oss tydligare eller ställa följdfrågor om vi ansåg att det behövdes för att minska risken för missförstånd under intervjun.

Eftersom vi ville få så adekvata svar och så utvecklade resonemang som möjligt, valde vi semistrukturerad intervju som metod och använde oss av en på förhand utformad intervjuguide. Vid datainsamlingens genomförande hade vi en öppen interaktion mellan oss och informanterna och detta har gett oss ett inifrånperspektiv.

Vi tycker att projektet Green Teams syfte och resultat är komplext och det hade varit svårt att belysa det inom ramen för en enkät. Utifrån en enkät hade vi fått fram andra svar från respondenterna. Det hade gett oss tillgång till en större mängd data som hade kunnat ge vår undersökning en högre validitet, men vi skulle i gengäld förlora värdefull information som framkommer i det mellanmänniska mötet som en kvalitativ intervjusituation ger (Kvale 1997). Med kvalitativa data får vi fram aktörens verbala utsagor, samtidigt som vi genom observationerna ser sådant som oftast inte kan fångas i ett samtal.

4.3 Urval

Eftersom vi valde att intervjua ungdomar i ett ungdomsprojekt blir urvalet av undersökningsgrupp betydligt begränsat då forskningen baseras på en viss verksamhet. Avgränsningen av forskningsområde är på förhand redan bestämt och urvalet av informanter kommer därför från detta område.

Våra intervjupersoner består av tre deltagande ungdomar från projektets första team och av ledarna för projektet. Vad gäller urval av ungdomar styrdes detta av vår fokus på de ungdomar som hade arbetserfarenhet före projektet och som lyckades att ta sig vidare efter avslutad projekttid. Av projektledaren fick vi namnlista och kontaktuppgifter på deltagarna i första gruppen. Vi bad projektledaren välja ut de deltagare som har gått vidare till arbete eller studier och som eventuellt skulle vilja vara våra informanter. Urval av respondenterna gjordes utifrån de av projektledarens cirka tio markerade namn på deltagarna i första gruppen. Vi kontaktade sammanlagt fem deltagare, två av dem var kvinnor och tre var män. Vi bokade in tider med fyra personer; en av kvinnorna ville inte ställa upp på grund av tidsbrist eftersom hon studerade.

Det fanns ett bortfall i vår studie. Den kvinna som vi bokade tid för en intervju med, meddelade oss på intervjudagen att hon är sjuk. Vi bokade in en annan tid, men hon meddelade även den dagen att hon är fortfarande sjuk. Vi har kommit överens om att hon kontakter oss när hon tillfrisknat sig för att tillsammans boka en tid för intervjun, men hon hörde inte av sig till oss.

4.4 Genomförande av intervjuer

Intervjun med arbetsledaren hade vi på arbetsrummet till en av oss på socialtjänsten i Angered. Arbetsledaren erbjöd sig att komma dit och vi var alla tre med på intervjun, något som projektledaren godkände i förväg. Det kunde ha varit en nackdel för den som blev intervjuad (Kvale 1997) men ingen av oss kände att projektledaren hamnade i underläge på grund av att vi var tre som intervjuade henne.

Vi ville göra en dynamisk intervju med projektledaren där frågorna ”stimulerar till ett positivt samspel, så att samtalet hålls flytande och den intervjuade känner sig motiverad att tala om sina upplevelser och känslor” (Kvale 1997). Till denna intervju hade vi inte gemensamt utarbetade frågor som underlag. Vid början av intervjun hade vi mest övergripande frågor om projektet och under intervjuns gång turades vi om att ställa frågor till henne och i vissa fall återkopplade vi till vissa teman när vi tyckte att ytterligare information behövs. Intervjun spelades in på band.

Efter intervjun med projektledaren fick vi göra ett studiebesök på Green Teams lokaler och vi fick träffa en del av deltagarna från andra gruppen samt projektledarens kollega. Vi fick följa med projektledarna och besöka projektets andra grupp som var ute på fältarbete i Gårdsten. Efter besök på fältet fick vi sätta oss ner med projektledarna och ställa ytterligare frågor angående projektet. Eftersom det inte var ett i förväg planerat besök, hade vi inte bandspelaren med oss. Det uppstod ett spontant samtal kring projekten där vi alla tre antecknade de svar som vi fick på våra frågor och den information som vi fick del av om projektet under samtalet.

I detta stadium av vår undersökning förekom begreppet *job ready* i olika sammanhang under samtalen. Eftersom det i Green Teams verksamhetsberättelse står att syftet är att få ungdomarna bli *job ready* och i första samtalet med projektledaren framkom det att hon menar först och främst social kompetens med det, fokuserade vi i detta samtal på att få en förståelse för vad begreppet innebär för ledarna på Green Team.

Efter att vår tredje gruppmedlem lämnat oss, ändrade vi två fokus utifrån uppsatsens syfte och ytterligare studiebesök gjordes för att ställa kompletterande frågor till projektledaren och en av före detta deltagare i projektet. Svaren antecknades vid detta intervjutillfälle.

Inför själva intervjuerna med deltagarna sammanställde vi en semistrukturerad intervjuguide med övergripande teman med underfrågor (Kvale 1997). Vi övade upp våra färdigheter som intervjuare genom att intervjua varandra, och den erfarenhet som vi fick genom detta hade vi med oss när vi utförde intervjuerna med våra respondenter. Målet var att ”framkalla spontana beskrivningar från intervjupersonerna snarare än att få deras egna, mer eller mindre spekulativa förklaringar till att något ägde rum” (Kvale 1997).

Våra respondenter erbjöds flera alternativa lokaler för utförandet av intervjun och det föreslogs även för dem att de kunde komma med egna förslag, men alla valde Green Teams lokaler. Vi valde att intervjua varje respondent enskilt, för vi tyckte att nackdelen med att ha gruppintervju är att en åsikt kan bli mer dominant än en annan och att auktoritära personer kan få mer utrymme än andra. Där har vi som intervjuare ett stort ansvar att se till att alla får komma till tals och kunna reflektera oberoende av andra (Kvale 1997). Intervjuerna har gjorts av oss alla tre i olika konstellationer och för att undvika risken att respondenterna känner sig obekväma var det alltid två av oss som intervjuade deltagarna.

Kvale (1997) skriver att det kan finnas fördelar med att inte berätta vad syftet med forskningen är. Vi valde ändå att informera våra respondenter om vårt syfte, då vi anser att det är mer etiskt korrekt att berätta. Kvale (1997) menar att relationen och situationen mellan intervjuare och respondent kan påverka vilka svar respondenten ger. Vi försökte minska den risken genom att vi lät den ena av oss ställa frågor medan den andra antecknade, dock var vi båda aktiva genom att vi båda ställde kompletterande frågor. Vi var medvetna om att några av frågorna kan ha varit känsliga för respondenterna, därför lät vi frågorna vara relativt öppna, så att våra respondenter fick avgöra hur mycket de ville utveckla svaren. En intervju tog mellan 1 – 1,5 timme att genomföra.

Intervjuerna bearbetades genom att studera transkriberade intervjuer och våra anteckningar, och att sedan i flera omgångar diskutera de teman som förekom i respondenternas berättelser. Dessa skrevs ner och diskuterades igen utifrån de teman och deras innebörd som stod ut och som verkade vara intressanta för uppsatsens syfte.

4.5 Analysförfarande och självreflektion

Vi har i denna studie utgått ifrån den empiri som vi samlade på oss genom intervjuer och samtal och tolkade den med hjälp av våra teoretiska perspektiv. Intervjuerna transkriberades och den transkriberade texten samt våra anteckningar lästes för att kunna bearbeta materialet. Vi arbetade först enskilt med att välja ut olika teman som utstod i materialet, därefter diskuterades tillsammans framträdande teman i empirin. Vår utgångspunkt var att försöka få en förståelse för informanternas situation och förutsättningar och vi försökte tolka svaren därefter. Eftersom vi i början hade en stark helhetsbild av deltagarnas upplevelser och vi sökte mest efter djupet i dessa upplevelser var det svårt ibland att smalna av och begränsa oss till olika teman. Därför upplevde vi stora svängningar mellan frustration och aha-upplevelser under analysarbetet och för att försöka underlätta arbetet lät vi teorin och forskningsfrågorna växelvis styra under arbetets gång.

Vi hade långa och djupgående diskussioner om vår förståelse och var i behov att reflektera över vårt yrke och vår yrkesroll. Man kan säga att detta var en parallell process till arbetet med vår studie. Vi valde att analysera olika teman var för sig och genomföra och diskutera resultatet därefter. Under arbetet med uppsatsens andra byggstenar fick vi i vissa avseenden mer eller mindre ansvar för vissa områden men båda parterna var alltid delaktiga på något sätt och vi granskade båda varandras texter och bearbetade dem slutligen tillsammans.

4.6 Metodologiska reflektioner

I detta kapitel diskuteras studiens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet, samt tar vi in etiska överväganden, källkritik och litteratursökning.

4.6.1 Reliabilitet

Vi valde att göra en kvalitativ undersökning. Det kvalitativa synsättet riktar intresset mot individen. Tolkningen av det empiriska materialet kan bli olika beroende på vem som tolkar det, därför är det viktigt att öka tillförlitligheten genom att tydliggöra forskarens metodval och arbetssätt (Kvale 1997). Undersökningsmaterialet har sin begränsning eftersom vi har intervjuat några få medlemmar av en större grupp. Det ursprungliga syftet med intervjuerna var att få del av deltagarnas och ledarnas upplevelse om projektet, samt att få svar på vad begreppet job ready betyder för deltagarna och ledarna. Vi två, som fortsatte arbetet

tillsammans, bestämde oss att lägga fokuset på andra aspekter som var viktiga för deltagarna i projektet och formulerade nya frågeställningar utifrån det empiriska materialet. Det kan ha påverkat studiens resultat att vi vid uppläggningsen av intervjuprojektet hade mest tankar kring frågan ”hur” istället för ”varför” och ”vad” (Kvale 1997). För att minska denna risk ställde vi under uppsatsskrivandets gång ytterligare frågor till projektledaren och till en av respondenterna.

Det kan också ha påverkat studiens reliabilitet att intervjuerna med deltagarna genomfördes i Green Teams lokaler, trots att det var respondenterna själva som ville bli intervjuade där. Vi menar att själva lokalen i viss mån kan ha påverkat deltagarnas svar. Vid en av intervjuerna var projektledaren kvar, vid en annan intervju var hon kvar bara på början, fast befann hon sig vid både tillfällena i en annan lokal än där intervjun utfördes.

4.6.2 Validitet

Validiteten i en studie avser att forskaren undersöker det denne har för avsikt att undersöka (Kvale 1997). Det kan ha påverkat resultatens validitet att vi har intervjuat deltagarna en bit efter projektets slut när de befann sig i en annan fas av sitt liv och utifrån detta fick intervjun ett tillbakablickande perspektiv. En av dem hade jobb som han hittade på egen hand, en tyckte ha funnit sin väg genom att studera och en fick jobb hos Green Team och var arbetsledare för projektets andra grupp.

Intervjuareffekten är också en faktor som kan ha spelat roll under intervjuerna. Förutom kön, ålder och etnisk bakgrund kan respondenterna ha påverkats av att två av oss som intervjuade jobbar som socialsekreterare i den organisation som Green Team ligger under. Vi var väl medvetna om detta och under vår forskningsprocess hade vi hela tiden våra frågeställningar närvarande och reflekterade över hur detta även kan påverka oss i arbetet med studien. Att medvetandegöra möjligheten för påverkan kan risken minskas för negativ påverkan.

4.6.3 Generaliserbarhet

Vi är medvetna om att antalet respondenter kan anses som lågt, resultatet från vår studie kan därför inte tas för statistiskt generella. Empirin är baserad på respondenternas egna upplevelser och specifika upplevelser inte kan generaliseras. Men, enligt Kvale (1997), ser man på detta ur psykologins historia, om syftet är att erhålla generell kunskap bör man

koncentrera sig på ett fåtal intensiva fallstudier. I en kvalitativ undersökning blir det, genom fokus på enskilda fall, möjligt att undersöka ett specifikt beteende i förhållande till dess omgivning och att förstå logiken i detta förhållande. I den kvalitativa undersökningen framgår att vi i vardagen generaliserar mer eller mindre spontant och att individen tolkar och formar sin egen verklighet (Kvale 1997). De processer och påverkande faktorer som tas upp kan vara igenkännbara i liknade situationer och värda att uppmärksammas i olika sammanhang.

Vi är även medvetna om att respondenternas syn på socialbidrag och arbetslöshet och på projektets syfte kan skifta, beroende på att intervjuerna görs under ett pågående projekt eller efter arbetslöshetsperiodens slut, då respondenterna är självförsörjande genom arbete eller studier. Denna studie har därför inte gjorts med ambitionen att komma fram till generaliserbara resultat och slutsatser, utan vi vill fokusera på de enskilda individernas upplevelser av projektet.

4.6.4 Etiska överväganden

Vår uppsats utgörs av empiriska data som består av ungdomarnas erfarenhet och tankar samt projektledarnas erfarenhet och bedömning av projektet Green Team. Vi tycker att det är viktigt att öka förståelsen för arbetslösa ungdomars situation gentemot arbetsmarknaden genom att öka kunskapen om deras egna upplevelser och tankar om sig själva. Ett sätt att göra detta är att utgå ifrån de insatser som gjordes genom Green Team. Kvale (1997) menar att en forskare som besitter förkunskap i vissa frågor som är förbundna med en intervjuundersökning olik stadier kan fatta överlagda beslut på planeringsstadiet och vara vaksam på känsliga och kritiska problem som kan dyka upp under undersökningen. Detta kände vi var speciellt viktigt för oss under insamling av empirin då vi jobbar i den organisation som Green Team ligger under.

Vi har följt de rådande forskningsetiska principerna inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning, regler som rör öppenhetskravet, självbestämmandekravet, konfidentialitetskravet och autonomikravet (www.codex.vr.se). För att försäkra oss att våra respondenter inte ska uppleva osäkerhet och oro över det att de inte har tid att tänka efter och för att vi som intervjuade var obekanta för dem (Bell, 2000), handlade vi på följande sätt.

Öppenhetskravet innebär att forskaren informerar respondenten om sin verksamhet och om hur inspelningen av intervjun kommer att hanteras. Innan vi började intervjun lämnade vi en skriftlig redogörelse för uppsatsens syfte till respondenten där vi talade om att deras

erfarenheter och upplevelser är viktiga för oss och att resultaten endast kommer att användas i forskningssyfte samt att uppsatsen kommer att finnas på samhällsvetenskapliga institutionsbiblioteket, Göteborgs Universitet. Vi talade om på vilket sätt deras uppgifter kommer att användas och att de kommer att vara anonyma, och att uppgifter om respondenterna kommer att hanteras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan identifiera dem. Vi berättade att vi kan lämna ett exemplar av färdiga uppsatsen till respondenten ifall det önskas. Vi lämnade även våra namn med telefonnummer och e-mail adresser ifall de vill kontakta oss och lämna ytterliga synpunkter. Efter att de har läst informationen, fick vi respondenternas påskrift och samtycke.

Självbestämmandekravet innebär att respondenterna själva får bestämma hur länge och på vilka villkor de medverkar. Vi var noga med att klargöra för våra respondenter att deras deltagande är frivilligt och de har rätt att när som helst avbryta utan att förklara varför. Vi fick respondenternas samtycke till att två av oss intervjuar dem. Genom att vi var två som intervjuade ville vi undvika att skapa ett beroendeförhållande mellan intervjuare och respondent. Efter avslutad intervju visade vi även våra skriftliga intervjufrågor för respondenterna som vi hade med oss som underlag, och respondenterna fick lämna synpunkter på dem.

Konfidentialitetskravet i forskning betyder att respondenterna har rätt att vara anonyma, att privata data som identifierar undersökningsspersonerna inte kommer redovisas (Kvale 1997). För att uppnå det största möjliga anonymitet i denna uppsats presenteras respondenterna med fingerade namn och all personlig information har tagits bort.

Autonomikravet handlar om att uppgifter om enskilda personer som forskaren samlar in bara får användas för forskningsändamålet. Vi informerade våra respondenter om att materialet kommer att användas bara i uppsatsens syfte och inga obehöriga får ta del av det.

4.6.5 Källkritik

Mycket av det material som vi har tagit del av och använt oss av i denna uppsats har producerats av Ungdomsstyrelsen. Vi är medvetna om att det finns en risk med att använda flera källor från samma myndighet. Vi tycker ändå att Ungdomsstyrelsens relativt färsk undersökningar är viktiga och adekvata i denna studie. Vi har dock försökt att även använda oss av källor som är skrivna av andra aktörer.

4.6.6 Litteratursökning

Litteratursökningar gjordes på databaserna Libris, SwePub, Summon och Google Scholar. Efter uppdelningen av empirin sökte vi utvärderingar, rapporter och litteratur över ungdomsprojekt för arbetslösa ungdomar. Sökord som användes i olika kombinationer: ung, ungdom, ungdomsarbetslöshet, arbetsmarknadspolitik, arbetslöshet, socialbidrag, arbete, projekt, ungdomsprojekt.

De mest relevanta rapporterna, artiklarna och litteraturen valdes ut för genomläsning. Genom Libris har litteratur kring tidigare forskning plockats fram om arbetslösa ungdomar och deras deltagande i åtgärdsprogram. Många källor har också hittats genom dess referenslistor. Gunda har vi använt för att söka teoretiskt perspektiv.

5 Beskrivning av projektet Green Team

Projektet Green Team startades i juni 2010 för arbetslösa ungdomar i Angered på uppdrag av stadsdelschefen och finansieras av projektpengar från stadsdelen. Ungdomarna är med i projektet i nio månader, därefter ansöker Green Team om en ny omgång. Från första början leddes projektet av en projektledare på en 100% tjänst och två praktik ledare varav en med 100% - och en med 25% tjänst. Projektet varade för första gruppen av ungdomar i nio månader, varav tre månader var arbetspraktik och denna följdes av en sex månaders introduktionsanställning. Till denna uppsats valdes respondenter som var med i den första gruppen som genomfört projektet.

Projektets målgrupp var långtidsarbetslösa ungdomar mellan 21-24 år som fick ekonomiskt bistånd. De ungdomar som var under 25 år och har varit arbetslösa mer än 100 dagar räknades som långtidsarbetslösa och var aktuella för ungdomsgarantin. Det fanns 20 platser och gruppen bestod av 16 män och 4 kvinnor.

Ett projekt är en idé eller plan för uppnåendet av ett visst resultat; ofta inbegriper det även arbetet med att genomföra planen (www.ne.se). Projektets syfte var att genom olika insatser öka deltagarnas sociala kompetens för att underlätta vägen ut i arbetslivet. I syftet ingick att få in dem i socialförsäkringssystemet för att så småningom slippa vara beroende av ekonomiskt bistånd och bli självförsörjande.

De ungdomar som uppfyllde kriterierna fick information om Green Team på Arbetsförmedlingen och de som var intresserade fick frivilligt lämna in en intresseanmälan, men att tacka nej till projektet skulle medföra indraget ekonomiskt bistånd i tre månader.

Ungdomarna intervjuades av Green Teams ledare och urvalet genomfördes utifrån ambitionen att snabbt fylla i alla platser. Arbetsuppgifterna och arbetstiden såg likadan ut under anställningen som under praktiktiden, men kravet på att sköta sina arbetstider var strängare under anställningen. Lönen betalades ut av Stadsdelsförvaltningen Angered och Park och Natur skötte löneadministrationen.

Vid start av projektet informerades ungdomarna på Arbetsförmedlingen om att under anställningstiden kommer de att erhålla en månadslön om 17200 kronor. Efter att månadslönen räknades om på grund av timlönen som ungdomarna kan få inom ramen av nystartsbidrag blev den slutliga månadslönen cirka brutto 16000 kronor. Det innebar att ungdomarna fick ut cirka. 11500 - 12000 kr efter skatt. Det var ett krav på ungdomarna i Green Team att de gick med i a-kassan. Detta för att efter sex månader med lön bli berättigade till arbetslöshetsersättning om de inte direkt skulle få ett arbete efter Green Team. Eftersom de under tiden hos Green Team bara har använt sex månader av nystartsbidraget (som beviljades för ett år), fick de ta med sig de återstående sex månaderna till en ny arbetsplats.

Projektet inleddes med en gemensam lunch och teambuilding för ungdomarna. Syftet var att ungdomarna skulle få en chans till att lära känna varandra och att projektledarna fick tillfälle att se ungdomarna tillsammans. Enligt ledarna fick de ett första intryck om hur ungdomarna agerade i olika sammanhang, och vilka krav och förväntningar de kunde ställa på gruppen.

Ungdomarna fick själva vara med och bestämma om strukturen och om arbetstiderna på Green Team. Arbetstiderna, enligt deras framröstning, blev bestämda att vara från måndag till fredag, mellan kl. 07.00 - 16.00. Veckans fyra första dagar bestod av arbete, till exempel målning, rivning, flyttning, städning, plocka skräp på uteplatser, klippa buskar, vaktarbete. De flesta av ungdomarna fick jobba i grupper, medan ett fåtal, som inte ville arbeta i grupp, fick individuella platser på en förskola och i en second hand-butik. Det fanns även två ungdomar som under projekttiden fick läsa upp sina betyg på distans. De fick läsa i Green Teams lokaler och fick även läxhjälp av det ena projektledaren.

Varje fredag tillägnades sociala aktiviteter. Dagen användes till att träna ungdomarnas sociala kompetens, de fick besöka olika platser, möta olika sorters människor samt att träffa olika aktörer och chefer i Angered. Exempel på fredagsaktiviteter: grillning, bowling, studiebesök samt att utöva dramaövningar i Green Teams lokaler.

Under projekttiden fick ungdomarna träffa de politiker som leder stadsdelen och som beslutade att sätta igång projektet. Förutom att de fick information om stadsdelen och stadsdelens planerade framtid, fick ungdomarna ställa frågor till politikerna. Under de sista två månaderna av projektet besökte ungdomarna Jobbhörnet på arbetsförmedlingen sex gånger. Där fick de hjälp med till exempel hur och var kan man söka jobb och att skriva CV. På arbetsförmedlingen fick de även träffa bemanningsföretag samt fick information om olika utbildningar.

För att ungdomarna skulle bli mer attraktiva på arbetsmarknaden inkluderades en körkortsutbildning i projektet. Alla deltagare fick ett teoripaket och tre muntliga teorilektioner i grupp samt fem stycken körlektioner. Under projekttiden genomfördes även en studieresa till Ungerns huvudstad, Budapest. Ungdomarna fick besöka olika aktivitetsparker och lekplatser i Budapest för att få idéer till utformning av aktivitetspark vid Blå stället i Angered. De fick lämna in egna förslag till Angereds ombyggnadsplanering.

Ungdomarna fick ut även andra positiva effekter av Green Team. Till exempel fick vissa av de hjälp med att reda ut sina skulder. Detta på grund av att projektledaren tidigare arbetade som skuldrådgivare och märkte att flera i gruppen hade sms-lån eller höga telefonräkningar. Ungdomarna fick hjälp av henne i att hantera sin ekonomi. En annan uppskattad och behövlig hjälp var att genom projektledarens kontaktnät och samarbete med olika fastighetsägare fick flera av ungdomar egen lägenhet. Enligt projektledarens uppgifter var en av dessa ungdomar vid projektets start hemlös och sov på gatan. Projektledaren fungerade som en länk även till andra kontakter, t.ex. till socialtjänsten eller till psykolog för att ordna samtalskontakt.

Det fanns inga speciella krav på Green Team förutom det som var projektets syfte, nämligen att underlätta för ungdomar att komma ut på arbetsmarknaden. Projektledarna lämnade in årsberättelse till uppdragsgivaren och en kort redovisning av resultatet. Allmänt sett kan sägas att det var önskvärt att de personer som deltog i projektet fick hjälp i att hitta verktyg som möjliggör en positiv och stärkande bedömning av sitt agerande, såväl tidigare och framtida aktiviteter inom arbetsmarknadsområdet.

Resultatet av projektet var, enligt Green Teams inofficiella utvärdering, att elva stycken av tjugo ungdomar lyckades bli självförsörjande efter projekttiden genom arbete eller studier. Sju ungdomar skaffade sig eget boende och av de fjorton ungdomar som gick körkortsutbildningen har tre personer i dagsläget skaffat sig körkort.

6 Tolkning och analys av empirin

Nedan presenterar vi resultatet av vårt insamlade material. Vi delar upp presentationen utifrån uppsatsens frågeställningar och utefter de teman som framkommit under bearbetning av empirin. Vi tycker att detta är en bra sätt att återge innehållet i vårt material och att undvika upprepningar som kan förekomma i forskning med kvalitativ karaktär. För att nå ett resultat som besvarar våra frågeställningar frigjorde vi oss från instrumenten och följde inte datainsamlingens kronologiska ordning (Patel & Davidson 2000).

Vi kommer att varva resultat och analys utifrån de teorier som vi valt, och referera till tidigare forskning där det är relevant (Patel & Davidson 2000). I vissa fall kommer vi att illustrera resultaten genom valda citat från intervjuerna. Respondenternas namn har bytts ut mot fingerade namn för att vidmakthålla kraven på anonymitet och att det inte skall framgå vem som har sagt vad.

6.1 Presentation av deltagarna i projektet

Nedan sammanfattar vi den empiri som vi samlade in genom intervjuer med deltagarna. Intervjuerna transkriberades först och diskuterades därefter i flera omgångar utifrån uppsatsens frågeställningar. Deltagarnas svar återges i informativ form, men deras egna ord behålls så långt de tycks tjäna en helhetsförståelse av deras egen livssituation och tankar.

6.1.1 Pelle – från tidigt ansvar och uppväxt i byggbransch till arbetslöshet och studieplaner

Hela Pelles släkt arbetade inom byggbranschen. Pelle hoppade av grundskolan i nionde klass, han fick tidigt bli vuxen och ta ansvar. Efter avhoppet från grundskolan arbetade Pelle på IKEA under cirka ett och ett halvt år. Därefter läste han upp sitt grundskolebetyg för att sedan kunna gå en gymnasieutbildning. Under studietiden arbetade Pelle extra vissa perioder. Efter att han avslutade det individuella programmet 2009 på Vingagymnasiet var han till största delen arbetslös fram till att han började i projektet. Under denna tid hade han försörjningsstöd.

Pelle hade dåliga erfarenheter av arbetsförmedlingen och socialtjänsten och gillade inte dem. Han erkänner att det är bra att de finns men enligt honom är de inga ”höjdargrejer”. Arbetsförmedlingen hjälper inte en med något nytt utan kommer med samma information varje gång man blir arbetslös. Socialtjänsten är respektlös och ger inte lämplig stöd och hjälp utan vill snabbt bli av med en. Man får olika information beroende på vem man pratar med

och vissa socialsekreterare är till och med okunniga eller vill inte hjälpa till. Den rätta informationen inhämtar man från andra bidragstagare som har mer erfarenhet av socialtjänsten.

Pelle upplevde arbetslösheten som en jobbig period i sitt liv, för det var påfrestande att inte ha någonting att göra på dagarna. Han sökte 20-25 jobb i veckan, men fick inget. Att delta i projektet Green Team tycktes vara ett bra grej för honom och han kände inte att han blev tvingad till någonting som inte han ville. Tvärtom, han tyckte att det var ett bra tillfälle till att börja något nytt och kanske få en chans att komma ut i arbetslivet igen. Det var skönt för Pelle att få struktur på dagen, att gå upp på morgonen, sköta ett jobb under dagen och komma hem och känna att han har gjort någonting bra med dagen.

Pelle tyckte att ungdomarna som deltog i Green Team utgjorde en välfungerande grupp även om det förekom bråk och oenigheter mellan deltagarna. Enligt Pelle berodde detta mest på att de var i samma ålder. Vissa av dem var barnsliga och befann sig fortfarande i någon slags tonårskris, andra var mer mogna och hade redan arbetserfarenhet. Med några av ungdomarna kom han särskilt bra överens med och hade kontakt med dem även efter projekttiden.

På grund av hans sätt att vara och sköta saker fick Pelle ledarroll i gruppen. Det ligger i hans natur, säger han, att han alltid försöker få saker och ting att bli bra och på det sättet tog han på sig ansvaret även i Green Team. Han fungerade som en länk mellan projektledaren och arbetsgivarna och det var han som såg till att arbetet blev gjort. Vissa dagar var det lite stökigt, för ingen visste vad de skulle göra för dagen, men det löste sig alltid och Pelle såg till att alla i gruppen gjorde sitt arbete. Det var ett förtroendjobb för Pelle eftersom projektledaren litade på honom och även gruppen accepterade honom som ledare.

Pelle tyckte att de fick positiv bekräftelse av projektledaren när de utförde arbetet på ett bra sätt och att de fick bra respons från arbetsgivarna. Projektledaren betydde mycket för honom även i kontakt med socialtjänsten när man behövde reda ut saker eller om man fick problem med dem. Det var projektledaren som såg till att problemet blev löst på ett bra sätt. Det var också genom projektledarens kontaktnät som gruppen fick jobb hos ett bostadsbolag och Pelle fick bra kontakt med dem. Eftersom de kände till och litade på honom fick Pelle en lägenhet via dem.

Pelle värderar kontakterna som gruppen fick via Green Team högt. Förutom arbetsgivarna fick gruppen träffa de lokalpolitiker som hade beslutat om projektet. Innan

Green Team tyckte Pelle att ingen vill satsa på ungdomar, till och med fritidsgårdarna lades ner i Angered, men efter mötet med politikerna, där de fick lära sig varför projektet startades, fick han upp ögonen för att de verkligen ville satsa på ungdomar. Det betydde mycket för Pelle att han fick träffa politiker och arbetsgivare. Han började känna hopp för människor igen och fick tillbaka sin samhällstro.

Kontakter med arbetsgivarna och lokalpolitikerna kan vara värdefulla längre fram när man söker jobb, men enligt Pelle var ett av det bästa med projektet att de fick ett startpaket på körskolan. Utan denna kick skulle han inte satsat på körkortet men tack vare startpaketet blev han nästan klar med det.

Budapestresan var det roligaste med Green Team för Pelle. Det var hans första utlandsresa och gruppen hade kul under resan. Han tyckte att de fick egna idéer under resan som resulterade i att de kunde bidra till med förslag till utformningen av parken i Angered.

Pelle tyckte att Green Team var ett bra ungdomsprojekt och att många av deltagarna mognade under projekttiden, att de fick en erfarenhet som kan komma till nytta i framtiden. Det sämsta med projektet för honom var att det tog slut fort, han skulle gärna ha varit med en omgång till. Själv tycker han inte att han lärde sig något nytt rent arbetsmässigt, men han fick tillbaka självförtroendet. Han har en projektanställning och i framtiden vill han studera till ett yrke inom byggbranschen.

6.1.2 Lars – utbildningsdrömmar hos en ”tänkare”, tidigt uppmuntrad till självständighet

Under hans uppväxt uppmuntrades Lars av sina föräldrar att bli självständig och ta egna beslut. Även vikten av att följa samhällets regler och normer betonades. Hans föräldrar var hans förebilder. De har arbetat sedan de kom till Sverige. Lars ansåg att han har fått “världens bästa uppfostran” och tack vare det var han alltid en ”tänkare”.

Efter studenten arbetade han under cirka sex månader på posten och därefter hade han några tillfälliga ströjobb bland annat som telefonförsäljare. Under nära ett år var han arbetslös med försörjningsstöd innan han började i projektet. Innan projektet hade han planer på att i framtiden utbilda sig till polis eller datatekniker.

Han tyckte inte att försörjningsstödet var den optimala lösningen när han var arbetslös. Det var inte kul att anpassa sig efter socialtjänstens regler och känna sig kontrollerad. Man var bunden av dessa regler och fick till exempel inte köpa bil. Själva bemötandet på socialtjänsten

var bra och han fick hyra egen lägenhet på grund av att socialtjänsten betalade hans hyra. Fördelen med socialbidrag var för honom att han kunde flytta hemifrån och bo i sin egen lägenhet, och att han fick pengar till det nödvändigaste.

Det var ett krav från Arbetsförmedlingen att tacka ja till projektet, men detta var inte något problem för honom. Han tyckte att det var en tillfällig lösning för att tjäna pengar, och han ville spara pengar för att kunna utbilda sig.

Lars tyckte inte att gruppen fungerade så bra. Det var mycket bråk och tjafs och för vissa av ungdomarna var Green Team bara en lekstuga, menar han. Han tycker att det berodde på att de inte hade rätt uppfostran och på att de hade bristande kapacitet och var omogna. Det fanns en eller två personer som han kom bra överens med, dessa ungdomar var mognare och ville utföra ett bra arbete. Lars hade ledarroll i gruppen tillsammans med en annan ungdom, han var bra på att leda samtalet mellan olika parter och leverera alla meddelanden, tack vare det att han alltid varit ett steg före andra i sin mognad.

Projektledarna var inte bra förebilder, och de själva var inte heller konsekventa i att följa uppsatta regler. Lars tyckte att de inte hade tillräckligt med erfarenhet och att de inte hade rätt beredskap för att jobba med 20 ungdomar, därför var det brist på disciplin i gruppen.

Lars upplevde projekttiden som ojämn, de hade inte mycket att göra på början men i mitten av projektet var det bättre eftersom de fick flera jobb. I slutet av projektet hade de inga vettiga arbetsuppgifter, Lars upplevde att det bara var onödiga saker att göra för att fylla ut arbetstiden. Han tyckte att det var tråkigt, han ville prestera. För att hantera sin frustration på jobbet tränade han regelbundet.

När det var som mest jobb fick han måla, flytta, plocka skräp och jobba som vaktmästare. Eftersom han jobbade bra och hade självdisciplin blev han utvald till att vara rösträknare vid valet, och han trivdes med detta jobb. Annars var det inte mycket som han lärde sig arbetsmässigt på Green Team. Det som var utvecklande för honom var att han fick erfarenhet om hur arbetsgivarna och politikerna handskas med ungdomsfrågor. Lars tycker att politikerna vill lösa ungdomarnas problem med enbart pengar, men insatsernas effekt följs inte upp för att kunna förbättra det som inte fungerar som det skulle.

Lars fick insikten att det finns jobb, men att man verkligen behöver leta och att det också beror på tur om man får ett. De kontakter som han skaffade sig genom projektet är viktiga men de måste testas. Lars hittade jobb direkt efter avslutad projektid via en kontakt utanför Green Team.

Enligt Lars var syftet med Green Team att ”få ut ungdomar från socialen”, men det lyckades inte. Han tycker att det behövs mer konkreta information för ungdomar om projektet, en bra struktur, tydliga regler som alla parter håller sig till och disciplinerade chefer för att uppnå projektets syfte. Men skulle han välja mellan projektet och socialbidrag väljer han definitivt Green Team eftersom även negativa saker kan leda till något positivt. Som till exempel mer erfarenhet.

6.1.3 Simon – drömmen om medicinstudier efter år av misshandel, flyttar och liv på gatan

Simon har haft en svår uppväxt där han har blivit både fysiskt och psykiskt misshandlad. Som barn flyttade han ofta. Ibland skedde detta under dramatiska förhållanden då han inte fick reda på innan vart eller till vem han skulle flytta och inte heller hur länge han skulle bo där. I samband med allt flytt fick han ofta byta skola och på grund av detta hade han svårt att få kompisar och blev under perioder mobbad. Simon har känt sig ganska ensam under sin uppväxt. På grund av sina hemförhållanden trivdes han inte med att vara hemma, han uttryckte detta på följande sätt: ”Jag var aldrig hemma, jag är i stort sett uppvuxen på gatan”.

Efter att Simon tog studenten arbetade han under ungefär ett och ett halvt år med tillfälliga arbeten. Innan projektet startade hade han varit arbetslös och haft socialbidrag som enda inkomst, under lika lång tid. Simon upplevde inte att han fick det stöd och hjälp som han behövde av varken socialtjänsten eller arbetsförmedlingen. Han mådde dåligt av att inte vara ute i sysselsättning, han satt mest bara hemma.

Simon hade höga förväntningar inför starten av GT, han hoppades att det skulle bli en nystart för honom. Han bestämde sig för att han skulle börja tänka mer positivt om sig själv och på sin framtid. Han trodde att han genom att ingå i projektet skulle bli en del av ett nytt sammanhang vilket skulle kunna leda till att han skulle få vänner. Deltagandet i GT skulle bryta hans ensamhet och den isolering han känt under sin tid som arbetslös.

Allt eftersom projektet fortlöpte kände han att det inte motsvarade hans förväntningar. Simon tyckte att ledarna var för slapphänta och att de inte var konsekventa när det gällde reglerna och att reglerna inte följdes. Simon tyckte inte att det var bra att ledarna försökte bli kompisar med deltagarna, eftersom det gjorde att de inte kände den respekt man bör känna för en ledare eller chef. Vissa perioder hade de inget arbete att utföra och då blev det dålig stämning i gruppen som ibland ledde till bråk mellan vissa deltagare.

Simon upplevde skillnad mellan de som hade arbetslivserfarenhet och de som inte hade det. Han var en av de som haft arbete innan och han visste hur man skulle sköta sig på en arbetsplats. Simon tyckte att en del uppförde sig som om de var på en lekskola. I efterhand ser han hur negativt han påverkades av dessa personer. Han orkade inte leva upp till målen han satt upp för sig själv innan han deltog i projektet.

Det som han såg som positivt och har fått med sig från projektet var att han blivit bättre på att förstå sig på andra människor. Det var också skönt att komma ut i sysselsättning efter ett och ett halvt år och ingå i en grupp där det finns tider att passa. För Simon var det körkortsutbildningen som kändes som den viktigaste hjälpen han fick i projektet. Det var ytterligare en investering som positivt skulle kunna påverka hans framtid. Att få positiv bekräftelse från arbetsgivarna kändes bra, men han eftersökte mer bekräftelse från ledarna.

Efter att projektet avslutades saknade Simon gemenskapen han känt med de andra deltagarna. Detta var den viktigaste orsaken till att han ansökte till Handelsakademien via Arbetsförmedlingen, då han återigen ville uppleva den gemenskap som var hans främsta drivkraft under projektets gång. Idag studerar Simon. Han trivs jättebra med sin utbildning, känner sig trygg och säker i sin klass och har fått kompisar som han umgås med på fritiden. Han har hittat sin motivation och drivkraft och han känner att han kommit en bra bit på väg i sin personliga utveckling. Han bor tillsammans med sin pappa i en lägenhet och har för dröm att studera medicin eller utbilda sig till kirurg.

6.2 Det tog på krafterna att vara arbetslös och bidragstagare

De intervjuade ungdomarna var arbetslösa före projektet och hade svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Alla tre upplevde tiden av arbetslöshet som tråkig, och de mådde psykiskt dåligt.

Arbetslösheten anses ha en stor negativ inverkan på människans välbefinnande, till exempel kan känslan av brist på självbestämmande medföra färre sociala relationer i en människas liv. Tidigare forskning visar också att ungdomarnas hälsa ofta påverkas negativt av arbetslöshet (Angelin 2009).

Det kan finnas olika förklaringar till varför arbetslöshet ofta kan leda till ensamhet och isolering. En av dem kan vara att arbete i sig innebär sociala kontakter och under arbetslösheten saknar man det umgänge som annars är givet på en arbetsplats. Att ha ett arbete betyder också olika sociala relationer i individens liv, det skapar gemenskap. En annan

förklaring kan vara att de personer som individen tidigare umgicks med har sysselsättning under dagen och är nåbara inom de ramar som arbetslivet ger. Svärd (2000) hänvisar till Carle (1994) som betonar att även sociala bakgrundsfaktorer har konsekvenser för hur individen kan hantera sin arbetslöshet, t.ex. perioden i livscykeln under vilken individen drabbas. I våra respondenters fall gäller det en fas som präglas av olika processer i övergången mellan ungdom och vuxenlivet, och vikten av att ha en meningsfull sysselsättning är av stor vikt för utvecklandet av en identitet inför det kommande vuxenlivet (Carle 1994).

Pelle, som var arbetslös i ett och ett halvt år trots att han sökte många arbeten och trots att han kände sig kompetent, upplevde att hans resurser inte räckte till för att påverka sin situation. Han formulerade detta på följande sätt:

Jag mådde mentalt dåligt, det tog på krafterna att inte göra något vettigt.

Vad Pelle uttrycker här kan vi förstå utifrån Antonovskys (1991) salutogena perspektiv. Enligt denna teori beror det på individens motståndskraft hur hon handskas med en viss stressor. Människans motståndskraft kan variera från person till person, men även under olika livsfaser har individen olika grad av motståndskraft. Motståndskraften växer och stärks genom att individen upplever samhörighet och kompetens, hon känner mening i tillvaron.

Att känna sig kompetent och vara aktivt arbetsökande utan resultat betyder, tolkat utifrån KASAM, att begriplighetskänslan sänkts hos individen. Begripligheten gör enligt Amntonovsky (1991) att individen förväntar sig att de stimuli som hon kommer att möta i framtiden är förutsägbara eller hanterbara. Pelle mådde dåligt i denna situation vilket tyder på att han inte upplevde sig ha tillräckliga resurser till sitt förfogande för att hantera de krav som han ställdes inför genom de stimuli som arbetslösheten medfört sig.

Genom tidigare arbetserfarenhet behärskade de tre deltagarna olika färdigheter, men för att kunna uppleva meningsfullhet i vardagen är det avgörande att individen upplever att hon har en förutsägbar tillvaro (Antonovsky 1991), vilket inte kan upplevas om man är långvarigt arbetsökande. Enligt KASAM minskar hanterbarheten om individen upplever att hon inte kan påverka de yttre omständigheterna. Arbetsförmedlingen ger inte jobb – den erfarenheten hade alla de tre deltagarna. De tyckte att det var tröttsamt med alla informationsmöten, Pelle säger följande om detta:

Jag gillar inte arbetsförmedlingen för att de säger samma saker varje gång när man är där. De upprepar sig hela tiden, de kommer aldrig med något nytt.

Det som verkligen skulle hjälpa ungdomarna för att få jobb enligt Pelle är till exempel att:

... om någon äldre person... slutar jobba om två år... de tar in en ungdom som kanske läser samma grej och lär sig hennes eller hans jobb. Och tar över efter honom sen. Det tror jag att det har hjälpt faktiskt.

Det som Pelle uttrycker här kan tolkas utifrån motivationsteori. För att få ett jobb kände han sig motiverad att lära sig nya saker, och sådan inre motivation gör individen trygg och får honom att agera mot sitt mål. Pelle försökte under en lång period att "agera" mot sitt mål genom att han sökte arbete och gick på Arbetsförmedlingen. Att hans agerande inte resulterade i ett jobb och han upplevde att hans resurser inte var tillräckliga till att påverka de yttre omständigheterna kan ha påverkat även hans självbild. Men samtidigt kände han sig fortfarande kapabel och kompetent för ett jobb. Om man antar att han inte kunde uppleva att hans färdigheter och kompetens bekräftades av omgivningen genom att få ett jobb, kan man tänka sig att han inte kände sig väl bemött av arbetsförmedlingen som enligt honom var menad att hjälpa honom på vägen till ett arbete. Hans inre bild om sig själv stämde inte överens med hans yttre upplevelser och detta gav honom sänkt begriplighetskänsla. För att öka känslan av begriplighet i denna situation präglades hans attribution av behov av en person, en ledare eller pedagog som skulle se hans kompetens och beakta hans framgångar positivt och detta skulle även leda till ett jobb. Enligt motivationsteorin det är av stor vikt hur individen upplever sig bli bemött av sin omgivning och i det pedagogiska mötet (Jenner 2004) betonas pedagogens roll eftersom hennes förhållningssätt kan vara avgörande för individens framgång. För att individen ska kunna utveckla sin bestämde person behöver hon olika fält som möjliggör att hon kan använda sig av det kapital som hon har med sig i form av erfarenhet och resurser som behövs för att kunna möta nya krav. Jenner (2004) hävdar att genom att individen får möjlighet till att använda sina resurser och förlita sig på sin egen förmåga för att skapa meningsfullhet i vardagen, rotas en stark motståndskraft som hjälper individen i mötet med större utmaningar och med att ta sig genom de svårigheter som livet för med sig.

Våra informanter hade olika erfarenheter av socialtjänsten och upplevde bidragsberoendet utifrån sina förväntningar på samhället och på sig själva, och ingen av dem tyckte att socialbidraget var en bra lösning för deras försörjning. Två av ungdomarna tyckte att den största anledningen till att de tackade ja till projektet var att det kunde leda dem ett steg närmare till målet: att inte vara beroende av socialbidrag. Lars upplevde tiden som

socialbidragsberoende som en jobbig period utifrån att han alltid haft behov av att vara självständig. Han uppskattade att socialtjänsten hjälpte honom med hyran men han tyckte att socialtjänsten alltid kontrollerar en och det inte var kul att anpassa sig efter dem. Pelle, som upplevde sig själv som ansvarsfull under arbetslösheten och var aktiv i sitt jobbsökande, sa följande om socialtjänsten:

De tar inte en så seriös som man är. Jag fick inte den hjälp som jag behövde. Det var arbetsledaren på Green Team som hjälpte till med kontakten till socialtjänsten. Det var hon som fick reda på vad problemet var och vad jag hade rätt till och hjälpte till så att problemet blev löst.

Vi vill koppla ovanstående citat till tidigare forskning (Swärd 2000) som visar att bidragsberoende påverkar ungdomarnas självbild och kan även innebära en personlig kris. Övergångsfasen till vuxenlivet präglas av upplevelsen av olika krav som ungdomen har på sig utifrån sina egna förväntningar på vuxenlivet och utifrån de förväntningar som samhället har på individen. Tolkar man detta genom KASAMs (Antonovsky 1991) begreppsdefinitioner kan man säga att för att kunna agera som en självständig individ behöver individen tillräckligt med information från den yttre världen som tillsammans med de stimuli som härrör från ens inre värld hjälper henne att strukturera livets gång och genom detta uppleva att tillvaron är begripligt. Begriplighetskänslan gör att individen upplever framtiden som förutsägbar och hon kan mobilisera de resurser som krävs för att möta olika krav och känner en känsla av sammanhang vilket är avgörande för att skapa en helhetssyn på livet. I Pelles fall var förutsägbarheten låg eftersom han inte fick den information som han behövde och därmed upplevde han att hans resurser inte räckte till för att uppnå den önskade effekten. Enligt KASAM betyder detta att hanterbarheten av situationen minskade för Pelle och det gav honom en sänkt begriplighet. Genom arbetsledarens hjälp fick han en ökad förutsägbarhetskänsla vilket ökade begripligheten för honom. Man kan även anta att erfarenheten av att det går att kommunicera med och få hjälp av socialtjänsten ökade hans upplevelse av hanterbarhet.

6.3 "Man måste sköta alltihopa, annars går det inte ihop."

6.3.1 Vägen till en lön

Enligt projektledaren arbetade de inte efter någon beprövad metod utan de arbetade själva fram en arbetssätt utifrån det uppdrag de fick av stadsdelschefen. Att få deltagarna att känna sig delaktiga i processen var en grundpelare. Det var bara projektets yttre ramar som var fastställda av projektledare vilket innebar att deltagarna fick möjlighet att vara med och forma de inre.

Två av de intervjuade deltagarna ansåg sig mycket kompetenta redan innan projektets start, vilket de ansåg berodde på att de var mogna individer genom erfarenheter som de hade från uppväxttiden. De hade bra självförtroende arbetsmässigt, kände sig socialt kompetenta och arbetsvilliga. Pelle uttrycker detta som att han blev vuxen tidigt. Hans uttalande om relationen mellan arbete och arbetstagande präglades av medvetna tankar, om hur man ska förhålla sig till ett arbete. Vi belyser detta med följande citat:

Jag tyckte att man ska vara med rutinerna, man ska sköta sig på jobbet, följa reglerna som man har. Alla ska följa reglerna... Och det är inte bara det att man är ute och jobbar, man måste sköta alltihopa, annars går det inte ihop.

När det finns regler att följa, såsom Pelle uttrycker, ökar rimligtvis känslan av sammanhang (KASAM), då verkligheten blir mer hanterbar. Det kan även förstås, anser vi, som mer begripligt, då Pelle uttrycker att "annars går det inte ihop". Vi finner att hans ordval "alltihopa" är viktigt att uppmärksamma. Det pekar, anser vi, på känslan av gemenskap, att tillsammans kunna uppnå något, och är därför viktigt för meningsfullhet i känsla av sammanhang. Rutiner blir därmed något som vi uppmärksammar som viktigt med tanke på att de, utifrån detta citat, verkar ha en potential att stärka känslan av sammanhang. Även om det är ett kort citat, och kanske inte det mest signifikanta, och kanske bör tolkas med försiktighet, så går det inte att bortse från att rutiner kan ha en stor inverkan på flera sätt.

När det gäller fördelningen av arbetsuppgifter och aktiviteter betonade projektledaren att de byggde på ungdomarnas egna resurser, på deras tidigare erfarenheter och förmågor i olika situationer. Detta förhållningssätt bär tydliga drag av ett salutogent perspektiv, då det bygger på det friska hos individen (Antonovsky 1991). Genom bekräftelse på ens egen förmåga förstärks individens självförtroende och det ger henne en känsla av trygghet inför kommande uppgifter. Deltagarna som vi intervjuade värderade sysselsättningen i sitt liv

väldigt högt. Just detta framkommer också hos Carle (2010) som betonar vikten av att komma ut i arbetslivet. Eftersom en sysselsättning som upplevs som meningsfull ger ungdomar möjlighet att utveckla sina normer och värderingar.

Simon hade redan arbetserfarenhet innan han började på Green Team och rent arbetsmässigt upplevde han projektet mest negativt, för det kändes ostrukturerat och inte genomtänkt, men det var genom jobbet på Green Team han lärde sig känna människor på ett bättre sätt.

Jag hade haft jobb innan och visste hur man sköter sig på ett jobb. För många andra i gruppen var det första gången att de var på en arbetsplats och det märktes att det var skillnad mellan dem och mig. Man kan se på folk hur de är, hur de jobbar redan, på deras uttryck... så man lär sig dem. Det har hjälpt mig ganska mycket, för nu när jag träffar människor på skolan märker jag att jag har blivit en bättre människokännare helt enkelt.

Tolkar vi detta utifrån KASAM (Antonovsky 1991) kan vi säga att Simon upplevde en hög grad av hanterbarhet i arbetssituationer men att hans uppväxt och den ensamhet som han upplevde före projektet gav honom en låg känsla av begriplighet, vilket berodde på brist av förutsägbarhet i sociala sammanhang. Genom att delta i Green Team ingick han i en social gemenskap med andra individer i hans ålder och hanterbarheten i jobbet upplevdes som en resurs som kunde hjälpa honom att reflektera över skillnaden mellan honom själv och de andra i gruppen. Detta gav honom en sorts förutsägbarhet som ledde till en ökad hanterbarhet även i andra sociala miljöer.

En bidragande faktor till att ungdomarna tackade ja till projektet var att de fick lön efter tre månaders praktiktid. Enligt projektledaren var det den största drivkraften för ungdomarna i projektet. Simon resonerade om detta på följande sätt:

Man fick en lön, så man kunde köpa sig nya grejer... för dem som inte hade jobbat innan kunde det vara en drivkraft.

Även om det inte blev mycket pengar över efter att de betalade räkningarna, tyckte de att det var en bra känsla att inte vara beroende av socialtjänsten. Swärd (2000) och Angelin (2009) för fram i sina studier att ungdomar upplever ett obehag att behöva söka socialbidrag. Det framkommer också att det är svårt att leva på socialbidraget och den nödvändiga och kontinuerliga kontakten med socialtjänsten bryter ner självbilden. Även våra respondenter har

erfarenhet av detta. Det framkom i intervjuerna att lönen förutom oberoendet från socialtjänsten gav våra respondenter bättre självkänsla, för de upplevde att det var skönt att vara självförsörjande. Att få en lön var för Lars en motivationshöjande faktor till att spara pengar för att utbilda sig vidare och för Pelle kändes det som en god chans att skaffa sig en egen lägenhet. Förstår vi detta utifrån KASAM (Antonovsky 1991) kan man säga att tryggheten som lönen gav ökade deras känsla av hanterbarhet och hjälpte dem att sätta igång med sina egna planer och *agera* mot sina mål. Kopplar vi detta till motivationsteorin ser vi att både hos Lars och Pelle var drivkraften direkt kopplad till målet och denna samverkan mellan drivkraften och målet gör enligt Jenner (2004) att individens drivkraft förstärks oavsett om hon når sitt mål eller inte.

6.3.2 Inne i processen

Att strukturen i vardagen blir lidande vid arbetslöshet är en central fråga hos många ungdomar enligt tidigare forskning (Angelin 2009).

De intervjuade projektledarna i Green Team tyckte att det var svårt att få vissa ungdomar att respektera tiderna. Det största problemet för många var att stiga upp på morgonen. Våra unga respondenter välkomnade projektet mycket på grund av att de genom sysselsättning ville skapa struktur i sina vardagar. Pelle sa följande om detta:

Det var skönt att lära sig att komma igång med mera rutiner genom att man går upp på morgonen, går till jobbet och jobbar, komma hem. Man vet att man gjorde någonting bra, än att sitta hemma hela dagarna eller gå runt på staden och bara titta.

Detta citat visar att rutiner var viktiga och spelade stor roll för Pelle för att ”komma igång” i projektet. Tolkat utifrån KASAM (Antonovsky 1991) kan man säga att det var dessa rutiner som gjorde att han fick en högre förutsägbarhetskänsla som ökade begripligheten och hanterbarheten för honom så att han kunde göra någonting bra av dagen. Pelle hade med sig tidigare arbetserfarenhet vid projektet start och i hans berättelse framkom det att han alltid varit en ansvarsfull arbetare.

Det ligger i min natur att jag alltid försökte få saker och ting att bli bra. Så vad gäller jobb det var ofta så att jag fick ledarroll.

Han fick förtroendeyobben även i Green Team. Det ligger i hans natur, säger han, att han alltid försökte få saker och ting att bli bra och på det sättet tog han på sig ansvaret även i Green Team. Han fungerade som en länk mellan projektledaren och arbetsgivarna och det var han som såg till att arbetet blev gjort. Att få meningsfullhet i vardagen, att känna att man är delaktig i ett sammanhang är viktig för individen för att känna sammanhang av delarna i sitt liv. Det är avhängigt av målet och om det upplevs som möjligt att uppnå (Jenner 2004). Meningsfullhet är KASAMs motivationskomponent och enligt Antonovsky (1991) finns det fyra livsområden som kan kopplas till den: sysselsättningen, ens egna känslor, det existentiella och det sociala stödet. Meningsfullhet är individens känsla av att det finns en känslomässig innebörd i sitt liv.

Swärd (2000) beskriver också att arbetet, förutom de ekonomiska aspekterna, har stor betydelse för ungdomar eftersom det ger dem möjlighet att känna sig viktiga och behövda, och det ger också en *tidsstruktur* för dagen, ökad aktivitet, sociala kontakter och tillhörighet.

Det framkom i intervjun med Simon att det kändes annorlunda för honom i Green Team: han upplevde projektet som ogenomtänkt och ostrukturerat. Detta lyfts fram i följande citat:

...det var så ostrukturerat och det kändes ogenomtänkt. De bytte reglerna hela tiden och det var påfrestande. De skulle ha varit konkreta redan från första början med vad som gäller. När man kommer till en arbetsplats så borde de sätta upp en lapp där det står att i denna lokal är det de här reglerna som gäller och sedan alla följer dem. Och i början försökte ledarna vara kompisar med alla, men jag tycker att det ska vara tydligt vem som är chef, alltså vem det är som bestämmer.

Det Simon ger uttryck för i ovanstående citat kan också tolkas utifrån KASAMs (Antonovsky 1991) begreppsdefinitioner. Under sin instabila och otrygga uppväxt hade Simon en brist på förutsägbarhet och därmed en låg känsla av begriplighet. Det kan därför tänkas att hans känsla av hanterbarhet var låg. Genom att han blev deltagare i Green Team hamnade han i ett nytt sammanhang där avsaknaden av fasta och tydliga regler gjorde att hans begriplighets- och hanterbarhetskänsla var låg, eftersom han sedan tidigare inte upplevde någon förutsägbarhet. Detta gjorde att Simon hade svårt att få något grepp av tillvaron i början av projektet och upplevde att deltagandet i projektet missgynnade honom istället för att skapa struktur, trygghet och balans.

Två av intervjuade deltagarna tyckte att ledarna skulle ha varit hårdare med disciplinen. En av dem tyckte också att det var för tidigt för ledarna att samla tjugo ungdomar inom ett projekt, för de inte hade tillräckligt med erfarenhet om hur det skulle organiseras och struktureras. Ungdomarna tyckte att det också berodde på att det inte fanns tillräckligt med jobb, samt att även deltagarna borde ha tagit mer ansvar för vad de gjorde av dagen.

6.3.3 Ojämna jämnåriga?

Projektledaren tyckte att det var ett komplext problem de fick jobba med i gruppen. De fick lära känna ungdomarna först efter projektets början, de visste ingenting om deras bakgrund och om deras livsbekymmer. Att de inledde projektet med en gemensam lunch var viktigt för att alla skulle lära känna varandra, men också för att projektledarna skulle få ett första intryck av gruppen som sådan. Enligt projektledaren lärde de sig mycket om ungdomarna de första timmarna. Att börja planera och skapa en struktur för gruppen fick de göra det i efterhand. Det gällde att vara flexibel men samtidigt styra mycket för att kunna få ihop gruppen och aktiviteterna. De började med enklare regler och övningar. Till exempel att ungdomarna fick lära sig att höra av sig om de inte kom till jobbet, eller att ringa till sin socialsekreterare ifall de hade frågor om stödet från socialtjänsten. Om gruppen sa Maria följande:

Några av ungdomarna som vi arbetade med var väldigt socialt kompetenta. Men många av dem hade inte fingertoppskänslan för hur man beter sig i olika situationer, vilket språk man använder.... Och det tycker de ibland är väldigt besvärligt, att det är löjliga regler. Det blir mycket regler och normer som de kanske inte har haft innan. Jag kan tänka mig om någon kommer och säger att nu ska du göra så och så, hela tiden. Till slut blir man trött.

Det Maria menar med fingertoppskänsla kan också tolkas utifrån Bourdieus teori, genom begreppen habitus och fält (Carle 2010). Deltagarna i gruppen hade olika habitus, alltså inlärd värderingar och handlingsmönster med sig sedan tidigare. Nya sammanhang (fält) ställde krav på nya handlingsmönster utifrån regler och normer när det blev tydligt att de redan inlärd inte längre var konstruktiva och främjade utveckling och mognad. Projektledaren såg en skillnad också mellan deltagarna beroende på vilken del av Angered de bodde i. Hon hade ingen statistik till stöd i detta, men hon trodde att det berodde bland annat på att det finns en socialekonomisk skillnad mellan dessa områden. Det som projektledaren berättade kan vi koppla till Angelin (2009) som hänvisar till Heggen (2000) för att förklara

när termen *marginalisering* är adekvat i förståelsen av yngres livsvillkor. Enligt Heggen är det adekvat när den unga har en svag position på ett flertal centrala områden samtidigt, till exempel arbetsmarknad, skola och familj, och när denna bristande integration begränsar deras tillgång till bland annat sociala och ekonomiska resurser.

Deltagarna tyckte att efter en smidig start blev det lite tråkigt i gruppen, det blev spänningar och även bråkiga diskussioner ibland, och klimatet i gruppen förändrades under terminens gång. Två av deltagarna tyckte att det berodde på att det inte fanns tillräckligt med jobb, och alla tre tyckte att det även berodde på att flera i gruppen inte var tillräckligt mogna utan använde projektet som ”lekstuga”. Två av dem tyckte också att reglerna inte var tydligt fastställda och många visste inte av sig själva vilka regler som gällde. De kände att det fortfarande fanns tillit inom gruppen, men att de efter hand kände mer samhörighet med vissa än med andra.

Ungdomarnas upplevelse av förändringen i gruppen tolkar vi som att deltagarna kom från olika samhällsstrukturer (Antonovsky 1991) och hade med sig olika normer, värderingar och mål och att detta inte var tydligt i början. Detta fenomen, sett utifrån Bourdieus teori om strukturalistisk konstruktionism kan tolkas som att deltagarna hade med sig sina handlingsmönster (habitus), som gav dem en känsla av trygghet, in i projektet (fält). Där blev det i efterhand tydligt att olika individer har olika resurser (kapital). Detta kan, enligt vår tolkning, delvis förklara att respondenterna upplevde gruppen som ojämn.

Två av de intervjuade ungdomarna tyckte att mer än hälften av gruppen var för barnlig, omogen, inte tog uppgifterna på fullt allvar, fast de var jämnåriga. Det framkom i Pelles berättelse att han ansåg att mognaden var en viktig faktor när han fick förtroendet att vara arbetsledare i gruppen. Han resonerade om det med följande ord:

Det var faktiskt många som var barnsliga vad gäller jobbet. Jag tror att de fortfarande hade någon slags tonårskris i huvudet. Vissa av dem blev mognare till slutet av projektet och blev mycket mer positivt inställda till allt. Själv är jag inte så barnlig för jag har varit med om så mycket. Jag blev vuxen tidigt.

Det som Pelle uttrycker här tolkar vi så som att vardagarna inom projektets ram blev mer förutsägbara under tiden för dessa ungdomar. Förutsägbarhet, enligt Antonovsky (1991), är en av grundpelarna för att individen kunna förstå och strukturera inre och yttre stimuli och att tillvaron uppfattas som begripligt. Ökad begriplighet kan ge individen starkare självkänsla och även motivation. Att det fanns så stora skillnader i ungdomarnas inställning inom gruppen

berodde också på att många av dem inte hade tidigare arbetserfarenhet. För dem var projektet en arbetsträning, en start till att komma närmare arbetslivet, medan flera av ungdomarna var redan arbetsvana och ville prestera. Det framgår i ungdomarnas berättelser att de som redan var arbetsvana också tog på sig mer ansvar i och för gruppen. Förutom Pelle tyckte också Lars att han var ett steg före de andra i mognad och fungerade därför som ett språkrör för gruppen. Han levererade alla meddelanden från gruppen till ledarna och ledde även samtalen inom gruppen.

Trots dessa skillnader var en viktig aspekt med projektet för våra respondenter att deltagarna i gruppen var jämngamla. Pelle såg detta som grunden till ett lyckat ledarskap.

Jag har inte så många metoder; jag tror att mer ligger på att vi är jämngamla.

Jag vet vad de tänker och de vet vad jag tänker, och så...

Det som Pelle uttryckte med ”mer ligger på att vi är jämngamla” kan direkt kopplas till de resurser som ungdomarna i gruppen så att säga har med sig i sitt habitus och som Bourdieu kallar det för kapital (Carle 2010). Att gruppmedlemmarna är i samma ålder uppfattas av Pelle som ett symboliskt kapital där det finns gemensamma normer och värderingar som möjliggör att de vet hur den andre tänker. Tolkat utifrån Antonovskys (1991) begreppsdefinitioner kan man säga att genom att de var i samma ålder fick ungdomarna en ökat begriplighetskänsla för gruppen och en trygghetskänsla i som individer. Man kan tänka sig att det var detta som gav Pelle en ökad hanterbarhetskänsla i olika situationer i projektet som resulterade i att han blev en lyckad, av gruppen accepterad ledare.

Simon berättade att han hade ett starkt behov av att träffa jämnåriga och bryta sin isolering och hade stora förväntningar i början av projektet. Det viktigaste var för honom att komma in i en grupp i sin egen ålder och att knyta nya sociala kontakter. Samtidigt ville han prestera och göra ett bra jobb. Men han upplevde aldrig projektet som en riktig arbetsplats och tyckte att många av ungdomar använde projektet som en ”lekstuga”. Han upplevde att han inte fick tillräckligt med bekräftelse från arbetsledaren för sina prestationer, och inombords kände han ilska mot dem som inte gjorde ett bra jobb. Vid fördelningen av arbetet hamnade han ibland i sällskap med dem som inte tog uppgiften på allvar. På grund av detta gjorde han också ”dumma” saker.

Att få vara med i projektet gav mig chansen till en nystart, så i början hade jag stora förhoppningar, jag bestämde mig för en förändring.... Men det var många i gruppen som betedde sig inte som man borde göra på en riktig arbetsplats, det var en lekstuga för dem. Det blev så oseriöst också för mig och då gjorde jag dumma saker.

Det Simon berättar i ovanstående citat visar att gemenskapen i Green Team inte påverkade honom i en förväntad riktning. Det kan föreställas att hans tidigare ensamhet och längtan efter förändring gjorde att han hade för stora förväntningar i projektets början. Tolkat utifrån Bordieus strukturalistiska konstruktionismteori (Carle 2010) kan det sägas att Simon föreställt sig att gruppdeltagarna skulle bindas samman av det faktum att de var i samma ålder, och att de därför skulle bilda en homogen grupp med gemensamma normer, värderingar och mål som skulle hjälpa honom att hitta nya handlingsmönster som kunde bryta hans isolering. Projektets innehåll och gruppens förhållningssätt motsvarade inte Simons förväntningar. Utifrån KASAM (Antonovsky 1991) kan tänkas att upplevelsen av brist på regler och ordning i projektet gav låg hanterbarhetskänsla för Simon och motivationen till att börja något nytt försvagades eftersom det inte längre kändes meningsfullt att engagera sig. Att han gjorde ”dumma” saker kan förstås utifrån Bordieus teori (Carle 2010) som att efter att ha misslyckats med att skapa ett nytt gångbart bestående kapital på det nya fältet, återgick han till ett tidigare beteende för att få någon sorts socialt erkännande och känna sig bekväm i gruppen. Sina egna höga förväntningar på sig själv var inte längre prioriterade i den pågående grupprocessen, för det var viktigare att känna sig trygg i gruppen.

6.4 Erfarenhet och nya kontakter gör skillnad

6.4.1 Bekräftelse, mognad och motivation.

Ingen av de tre respondenterna tyckte att de lärde sig något speciellt rent arbetsmässigt under projekttiden, men det var viktigt att vara sysselsatt och att arbetsgivarna uppskattade deras arbete. Pelle sa följande om detta:

Att arbetet fick positiv bekräftelse stärkte motivationen, eller gjorde i alla fall att man inte tappade lusten.

Vad Pelle beskriver här tolkar vi utifrån Jenners motivationsteori (2004), som menar att aktiviteter kan ge upphov till positiva känslor genom att deltagarna får utrymme att upptäcka

sina inre och yttre resurser. Att Pelle fick positiv bekräftelse resulterade i att han inte tappade motivationen till att tillfredsställa sitt tillväxtbehov och använda sin kapacitet på jobbet. Förutom att han hade en vettig sysselsättning och att han blev tilldelat förtroendeuppdrag i projektet var hans arbete även arbetsmässigt värdesatt av arbetsgivarna. Han fick bekräftelse och detta förstärkte hans drivkraft som i sin tur gav honom en känsla av trygghet inför framtiden. Jenner (2004) betonar att individens tolkningar av framgång respektive misslyckande är viktig att uppmärksamma eftersom individen lär sig att agera på ett stimuli och skapar ett beteende för att få en viss effekt eller konsekvens.

Ungdomarna tyckte att ett av det viktigaste med projektet var att de kom i kontakt med olika arbetsgivare och stadsdelspolitiker. Att träffa dem personligen kändes utvecklande för Lars, vilket han uttrycker så här:

Jag utvecklades genom erfarenhet att se hur deras arbete var, vad som görs och inte görs. Hur cheferna och kontakterna svarade på eller undvek frågor som gäller ungdomar. Det var en insikt i hur samhället förhåller sig till ungdomar.

Lars fick uppfattningen att jobb finns, men många av dessa jobb tillsätts genom informella kontakter och att mycket dessutom beror på tur. Det gäller att ha referenser och etablera ett kontaktnät som kan hjälpa en att hitta arbete. Tolkat utifrån Bourdieus teori (Meinhard 2005) kan man säga att en sammanlänkning – bridging – av olika grupper främjar bland annat kunskapsflödet och skapandet av nya handlingsmönster. Erfarenheten var utvecklande för Lars, anser vi, då han satte sin egen erfarenhet om arbetslöshet i ett större sammanhang då han såg sin situation i relation till andra strukturella faktorer i samhället som gjorde att han befann sig i den situation som han gjorde. Kunskapen som han skaffade sig ökade begripligheten och upplevdes som en resurs som kunde stärka hanterbarheten i denna situation (Antonovsky 1991).

Kontakten med olika arbetsgivare betydde mycket även för Pelle då han kände sig sedd och skaffade sig viktiga erfarenheter om arbetsmöjligheter i lokalsamhället. Han sa följande om mötet med arbetsgivarna:

Man fick träffa dem som hade sett till att vi var här. Innan var de oftast bara ett namn på ett papper. Vi fick träffa människorna bakom och lära känna dem lite bättre och tacka dem...och det kan också vara bra längre fram i framtiden om man söker jobb.

Det Pelle uttrycker här tolkar vi utifrån motivationsteorin. Jenner (2004) betonar att bekräftelse från omgivningen är väldigt viktigt för individen för hennes psykosociala identitetsutveckling. För Pelle var det viktigt att han fick bekräftelse av arbetsgivarna som gruppen jobbade hos. Han fick positiva känslor av att arbetsgivarna tyckte att de var en bra grupp och utförde arbetet på ett bra sätt. Pelle kände sig värdefull som individ av arbetsgivarnas bekräftelse och samtidigt gav de nya arbetskontakterna honom en känsla av trygghet, en extra resurs som ökade hanterbarheten inför kommande jobsökning. Att mötet var så betydelsefullt för Pelle kan bero på att han – genom att han blev sedd och fick bekräftelse – fick tillbaka sitt självförtroende och den känsla av värdighet som man kan tänka sig att han berövats under arbetslösheten.

Ungdomarna upplevde mötet med stadsdelspolitikerna som informativt på olika sätt. Lars drog slutsatsen att politikerna inte följer upp ungdomarnas situation i stadsdelen, de vill enbart hjälpa till med pengar. Pelle tyckte att de var trevliga och verkligen ville satsa på ungdomar i Angered. Före projektet kände sig Pelle sviken av samhället. Detta grundade sig framförallt i att flera fritidsgårdar lades ner, trots protester i Angered, under hans tonårstid. Det var en period i hans liv när fritidsgården hade stor betydelse. Han upplevde mötet med lokalpolitikerna mer positivt än Lars. Att mötet var så betydelsefullt för Pelle tolkar vi som att hans värde som människa och som angeredsbo bekräftades, han fick ett nytt förtroende för politikerna och samhället. Därmed fick han en ökad känsla av begriplighet som tillsammans med andra, för Pelle avgörande insatser, ökade hanterbarheten vilket, tolkat enligt KASAM (Antonovsky 1991) gjorde att han fick nya inre resurser för att påverka de yttre omständigheterna, en känsla som bland annat kan motverka upplevelsen av utanförskap och marginalisering. En bidragande faktor till att Pelle upplevde projektets insatser positivt var att han fick lägenhet under projektiden.

Vi fick jobb via bolaget som hade lägenheten. Maria hjälpte till... och då sökte jag via dem. De visste vem jag var, de litade på mig.

Det är viktigt att förstå vad Pelle uttrycker med att ”de visste vem jag var”. Vi har redan sett att han i arbetet fick bekräftelse på sin egen förmåga och i mötet med politiker bekräftades hans värde som människa. Med projektledarens stöd kunde han söka den efterlängtrade lägenheten, och det faktum att han fick den betydde för Pelle att hans värdighet bekräftades även utanför projektets ram. Vi tolkar detta som att hans självbild bekräftades och han

upplevde – i motsats till tidigare möten med socialsekreterarna – att omvärlden tog honom ”så seriöst som man är”.

För Simon, som upplevde att det var oordning i Green Team och som saknade en mer tydlig ledare som sätter upp fasta regler, var det gemenskapen i gruppen som gav resurser till att hantera påfrestningarna i projektet. Det var denna erfarenhet som hjälpte honom vidare efter Green Team. Han formulerade detta på följande sätt:

Man kan säga att det var en bra grej till slut. Jag är mer självgående idag. Så jag kan inte säga att det var negativt att vara här, det var positiva grejer och de har lett till ganska mycket. Det var den sociala biten ... saknaden utav den ... som gjorde att jag skrev in mig på en ny utbildning. Det är sådana saker som jag fick här som jag tog med mig.

Det Simon berättar här tolkar vi utifrån strukturalistisk konstruktionism och man kan säga att upplevelsen av social gemenskap i Green Team och saknaden av den medvetandegjordes hos Simon efter att projektet avslutats, och då fick han ett nytt perspektiv på sin situation (Carle 2010). Frånvaron av struktur och ordning i projektet gjorde att Simon blev mer motiverad till att söka sig till utbildningen, att skapa sig ett nytt sammanhang där han hoppades finna en ordning som ökade hanterbarheten för honom och hjälpte honom att ta sig vidare. Genom att han skrev in sig på en ny utbildning sökte han sig till en ny social miljö där han mötte nya situationer, olika dem han fått möta i Green Team. Man kan säga att genom erfarenheten i projektet skapade sig Simon nya handlingsmönster, och utbildningen gav honom ett nytt fält där hans nyvunna kapital kunde komma till användning (Carle 2010).

I projektet inkluderades ett startpaket för körkortsutbildning. Syftet med detta var att förbättra ungdomarnas chanser på arbetsmarknaden. Det var en uppskattad insats, och flera av ungdomarna gick på teorilektioner. Förutom teoripaketet fick de tre muntliga teorilektioner och fem körlektioner. De som ville fortsätta med utbildningen fick finansiera det med egna pengar. För Simon var det ett unikt tillfälle för att skaffa sig körkort.

Det är tack vare Green Team som jag har ett körkort idag. Efter startpaket på körskolan bestämde jag mig för att fortsätta. Det var det som startade igång mig. Jag behövde den där sparken i röven just med körkortet.

Vad Simon beskriver här kan det tolkas utifrån motivationsteorin (Jenner 2004), för det var startpaketet som motiverade honom att klara utmaningen att ta körkort. Insatsen var

avgörande för att väcka Simons motivation och startpaketet som erbjöds dem fungerade som en extra resurs för honom som ökade hanterbarheten och som ledde till att han fortsatte med utbildningen tills han var klar med körkortet. Man kan också säga att det var Green Team som genom startpaketet väckte Simons drivkraft som i detta fall var direkt kopplat till målet.

Under projektet fick gruppen resa till Budapest. Syftet var att besöka och undersöka lekplatser och parker i Budapest och komma hem med nya, friska idéer. Gruppen involverades i utformningen av en aktivitetspark i Angered och efter resan lämnade de sina förslag till projektet. Att några av ungdomarnas förslag gick igenom upplevde gruppen som ett gemensamt skapande. För Pelle var Budapestresan det roligaste i hela projektet. Han berättade att det var hans första utlandsresa.

Vi åkte ner för att kolla på deras lekplatser. De har lite bättre lekplatser än vi har i Sverige. Det var kul att se på något annat, hur det fungerar i ett annat land som har ett litet system. Vi fick några idéer under besöket och några av de förslag som vi lämnade in här har gått igenom, och man ska faktiskt bygga dem nere i centrum.

Det som Pelle berättar kan kopplas till motivationsteorin (Jenner 2004) som söker svar på frågan: vad är det som får individen att aktivera sig, att göra någonting? Pelle tyckte att det var kul att vara tillsammans, att göra någonting annat än de annars gjorde i vardagarna. Gruppen trivdes på resan och de positiva känslor som uppstod genom den gemensamma upplevelsen förstärkte även den gemenskapskänsla som tidigare etablerades i den dagliga kontakten och arbetet. Förutom den gemenskapsstärkande aspekten bidrog resan till att de fick känna att deras egna ansträngningar kan leda till framgång, genom att deras egna idéer kom till användning i utformningen av aktivitetsparken vid Blå stället. Genom detta fick ungdomarna uppleva inflytande och delaktighet i utformningen av sin närmiljö. Erfarenheten av att man är delaktig i ett lyckat projekt formar individens självuppfattning positivt och att få bekräftelse från omgivningen på sina ansträngningar har stort betydelse för individens framgångar (Jenner 2004).

7 Sammanfattning

Våra unga respondenter hade olika upplevelser av projektet men samtliga lyfte fram betydelsen av den mognadsprocess som de har genomgått tack vare sina erfarenheter under projekttiden.

De satte högt värde på att de fick struktur på dagen genom att vara sysselsatta och på att de fick vara tillsammans med andra ungdomar i deras ålder. Alla tre värderade högst de sociala och yrkesmässiga kontakter som de fick genom projektet. De upplevde att de på något sätt blev starkare efter projektet, vissa fick ett bättre självförtroende och vissa tyckte att deltagande i projektet var meningsfullt framförallt för sin mognad. Ser vi ungdomstiden som en livsfas, där individen formar sina attityder och värderingar och söker efter sin plats i samhället, kan vi tolka detta så som projektet hjälpte ungdomarna på olika sätt på vägen till vuxenlivet. Unga vuxnas liv kännetecknas av olika processer och ett antal livsval där man stegvis går in i olika vuxenroller. Två av våra unga respondenter känner sig självgående och har bättre självförtroende efter projektet och den tredje skaffade sig viktiga erfarenheter om samhället och känner sig också starkare. Arbetet med arbetslösa ungdomar i projektet handlade inte i första hand om att förmedla arbete, utan om att utveckla deltagarnas sociala kompetens och ge dem arbetserfarenhet. Projekttiden kan ses som en frihetstid där den unga individen stegvis kommer närmare olika val i sitt liv, bland annat val av yrke och utbildning, och där hon behöver stöd och motivation i de egna utvecklingsprocesserna. Dessa processer är naturligtvis individuella och beror på olika faktorer, men det gemensamma för respondenterna i vår undersökning var att projektet resulterade i ett visst mått av personlig mognad, och i att de också fick medel och motivation att ta egna beslut och förändra sina liv.

8 Avslutande diskussion och reflektioner

Arbetslösheten bland unga och deras sena inträde i arbetslivet är oroande, och speciella arbetsmarknadspolitiska program krävs för att bidra dels till egen försörjning och dels till snabbare övergång från arbetslöshet till sysselsättning (Forslund & Skans 2006). I Sverige har olika politiska åtgärder tagit vid efter varandra i en aldrig sinande ström. Ungdomslagen introducerades år 1984. Den ersattes fem år senare av särskilda inskolningsplatser i offentlig sektor. År 1992 infördes *ungdomspraktik* för ungdomar mellan 17 – 25 år, vilken i sin tur ersattes av arbetsplatsintroduktion. Denna avskaffades år 1997 (Forslund & Skans 2006).

Strax före avskaffandet, år 1995, infördes kommunala arbetsprogram för ungdomar mellan 18 och 24 år. Kommuner kunde därmed *välja* att ta över ansvaret även för den grupp ungdomar som inte går till gymnasieskola eller annat läroverk, det vill säga ungdomar mellan 18 och 20 år. Staten ersätter i dessa fall kommunen ekonomiskt för insatser riktade till ungdomars utbildnings- eller yrkeserfarenhet (Forsslund & Skans 2006). I Göteborg tog man vara på detta stöd när det år 2008 stiftades en överenskommelse mellan Göteborgs stad, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan om att samverka för att förbättra användningen av sina resurser. Det var detta som senare gav upphov till *Green Team*, den insats vars deltagares upplevelser denna studie handlar om. Varför är detta projekt intressant? Green Team återfinns i stadsdelen Angered, som bildades nyligen genom en stadsdelssammanslagning. Utsattheten i stadsdelen är stor och efter stadsdelssammanslagningen har både antalet och andelen individer och familjer som lever i situationer som långtidsarbetslöshet och bidragsberoende ökat markant.

Grundproblemet här är *marginalisering* som i detta område. Enskilda personer, familjer, och funktionshindrade lever i marginalen. De kan inte på egen hand tillgodose sina grundläggande behov av försörjning. När dessa personer dessutom är ungdomar så blir situationen mer komplicerad. Visst kan man resonera så att ungdomar har lättare att studera och är mer benägna till förändring än vuxna är, men i praktiken är de ofta beroende av vuxna som i sin tur är marginaliserade. Tidigare forskning visar hur ungdomar i sådana situationer upplever allvarliga mentala påfrestningar och har sämre hälsa, med sådana effekter som vi som inte är marginaliserade upplever endast sällan och tillfälligt. För ungdomarna i fråga är dessa tillstånd mer eller mindre permanenta. Mot bakgrund av denna situation ställde vi oss frågan hur ungdomar upplever insatser för deras inkludering, mot marginaliseringen, och vi valde att studera ungdomars upplevelser i projektet Green Team.

Syftet med studien var att få en ökad förståelse för vilka komponenter och upplevelser som anses vara viktiga för deltagarna i projektet och varför? Vi formulerade följande frågor:

1. Vad var ungdomarnas erfarenhet av arbetslöshet och socialbidragstagande före projektet?
2. Hur upplevde ungdomarna projektet?
3. Vad anser ungdomarna att de har fått för nytta av projektet och hur de beskriver de den nyttan?

8.1 Resultaten i stort

Ungdomarna som vi intervjuade hade olika bakgrund och olika erfarenheter med sig vid början av projektet. Samtliga hade redan arbetserfarenhet, de hade arbetsengagemang, de skattade arbetet högt av olika anledningar. Det som lyfts fram i deras berättelse var att arbetslösheten påverkade dem negativt och *de välkomnade projektet* även om det tycktes vara en tillfällig lösning på vägen till att bli självförsörjande. Oavsett tvångsaspekten kände de att de ingick frivilligt i projektet. De ville ha chansen att visa sin kompetens och förmåga, utifrån deras egna förutsättningar, och de ville åstadkomma en förändring i sina liv. Detta stämmer överens, anser vi, med motivationsteorin (Jenner 2004) som betonar vikten av en meningsfull sysselsättning för utveckling av den psykosociala identiteten.

Men vilken syn hade ungdomarna på projektet och vilka var de komponenter i insatsen som kändes viktiga för deltagarna? Alla tre respondenter kände sig motiverade att delta i projektet för att bryta sysslösheten. Att tjäna pengar, prestera och att vara i gemenskap var också motiverande faktorer i olika grad hos våra respondenter. Vi förstår detta utifrån Jenner (2004) som menar att individens drivkraft är direkt kopplad till inre respektive yttre mål. Individens självbild, erfarenheter och förväntningar är avgörande i samverkan mellan drivkraften och målet.

8.2 Specifika insikter

För Pelle var det betydande att han fick bekräftelse i sin ledarroll, att han fick träffa politikerna och arbetsgivarna, det var kul med Budapestresan, det var viktigt med startpaketet till körkort, och ännu viktigare att han fick lägenhet. Av projektledaren fick han också stöd i kontakt med socialtjänsten och bostadsbolaget. Vi tolkar detta utifrån Jenner (2004) som menar att ledarens roll är betydelsefull i att förstärka individens självförtroende och att få henne att kunna se att man är delaktig i det som lyckas.

För Lars var det viktigt att tjäna pengar och att han samlade på sig nya erfarenheter som vidgade hans perspektiv, och det gav honom en ökad begriplighet i samhället, bland annat i form av kunskap om ”var arbete finns och inte finns”, vilket, enligt KASAM (Antonovsky 1991) ökade hans känsla av hanterbarhet.

För Simon var startpaketet avgörande för att han kunde skaffa sig körkort, och det var detta som var särskilt betydande för honom i projektet. Han kände också att han blev en bättre människokännare. Jämfört med hans tidigare isolering upplevde han en viss social gemenskap

i projektet och det var detta som gjorde att han inte låste in sig efter projektets slut utan kände sig manad till att söka sig till nya fält (Carle 2010), till ett ny social gemenskap där han kunde använda sina resurser.

Om vi jämför projektets målsättning med ungdomarnas upplevelser av projektet och dess konsekvenser i deras liv, kan vi konstatera några likheter: de har kommit vidare till olika sorters sysselsättning och känner sig mognare, med andra ord blev de också mer socialt kompetenta efter projektet. Pelle fortsatte på Green Team som arbetsledare, Lars fick jobb via kontakter utanför Green Team och Simon började på en ny utbildning.

Alla tre ungdomar kände sig arbetsföra och kompetenta innan projektet, trots detta var de länge arbetslösa och lyckades inte få ett arbete. Frågan är om det var insatserna i projektet som hjälpte ungdomarna att komma vidare med sitt liv eller om det var andra faktorer som ledde till eller bidrog till att de har en sysselsättning idag? Vi har redan sett hur ungdomarna själva upplevde sitt deltagande och de olika insatserna i projektet. En annan relevant fråga blir här: hur skulle resultaten ha varit för dessa ungdomar om projektets insatser har varit annorlunda? Var det själva insatserna eller insatsernas form som var viktiga eller avgörande i resultaten?

Oavsett orsak har alla tre ungdomar upplevt att de har dragit nytta av projektet på något sätt och de inte skulle välja bort projektet från sina liv. Och faktum är att alla tre har en sysselsättning efter projektet. Vi tycker att ungdomsprojekten kan föra med sig mycket gott och nyttigt för arbetslösa ungdomar, men en ökad kunskap på området behövs för att kunna peka på konkreta samband mellan insatser och resultat.

8.3 Personliga och professionella reflektioner

Att vinna förtroende hos ungdomar som är utsatta och besvikna är inte lätt. Det är viktigt att de vuxna som möter ungdomar kan förstå dem, ge dem stöd och uppmuntran och skapa en god relation med dem. Ungdomar är beroende av vuxna i sin utveckling, inte minst i sin identitetsmässiga utveckling, och även för sin materiella välgång. De vill vara delaktiga i samhället och själva bestämma över sin tillvaro. De är villiga att prestera om de känner att målet är uppnåeligt. Av de verksamheter som finns till för att hjälpa arbetslösa ungdomar ut i arbetslivet krävs det att de synliggör varje deltagare så att de känner sig värdefulla och behövda. Det är viktigt att förmedla en framtidstro, en tillförsikt inför motgångar och

svårigheter, och en tro på att det går att klara av motgångarna och vinna styrka genom att bekämpa dem.

Något som vi lade vikt vid ganska sent, fastän vi hade sett det tidigt i arbetet med intervjuerna, var likheterna i deltagarnas bakgrund. Vi upptäckte detta när vi skulle formulera rubriker för respektive intervjuperson. Det blev då tydligt att det fanns stor likhet i två aspekter. Dels var det *självständighet*, oavsett om det berodde på uppfostran till att vara självständig eller hårda omständigheter som lett till utvecklingen av en självständig karaktär. Dels var det drömmar om vidare utbildning. Hur kommer det sig att personer, speciellt ungdomar, som är djupt präglade av en vilja att vara självständiga och som drömmer om att utbilda sig till ett yrke som de drömmer om, blir långtidsarbetslösa? Visst är det problematiskt och föga inspirerande att som vuxen lämna över till nästa generation när ungdomar inte är självständiga, inte tar initiativ, inte vill studera vidare och inte tar vara på möjligheter som ges. Men är det inte värre, frågar vi oss, när ungdomar som dessa har en strävan att vara självständiga och vill vidareutbilda sig, men istället marginaliseras och låses in i systemet? (Salonen & Ulmestig 2004) Är det kanske dags att vi börjar ifrågasätta vår tilltro till det sociala systemets insatser och dess förmåga att fånga upp ungdomars initiativförmåga och vilja, och att vi fokuserar mindre på att ifrågasätta ungdomars vilja och potential till självständiga initiativ? Kan det vara så att ungdomars bristande initiativ inte är problemet utan symptomet, och att vi som socialarbetare behöver ifrågasätta vår roll i det system vi står för?

8.4 Vidare forskning

I vår studie fick vi del av tre ungdomars upplevelser i projektet Green Team, som är en arbetsmarknadspolitisk åtgärd i Angered. Det skulle främja arbetet med arbetslösa ungdomar om en mer omfattande studie gjordes för att jämföra ungdomars upplevelser i olika projekt, helst projekt i olika områden och med olika arbetssätt, och om man på så sätt kunde lyfta fram de komponenter som ungdomar själva anser vara viktiga för dem, och som ökar deras chanser till arbete och samhällsligt deltagande. Vi tycker att det är oerhört viktigt att finna individanpassade lösningar som leder till positiva resultat, men också att ungdomarna trivs i dessa projekt och upplever dem som meningsfulla.

9 Referenser

9.1 Tryckta källor

- Antonovsky, A.(1991): *Hälsans mysterium*. Natur och kultur
- Backman, J. (2008): *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Bryman A. (2002): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Carle, Nilsson, Alvaro & Garrido (2006): *Socialpsykologi bakgrund, teorier och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur AB
- Carle, J. (2007) Pierre Bourdieu och klassamhällets reproduktion, i: P. Månsson (red), *Moderna samhällsteorier Traditioner riktningar teoretiker* (ss.373-411). Norstedts
- Ehrling, A., & Hwang, P. (2001): Sociala relationer, i: Erling, A. & Hwang, P. (Red.), *Ungdomspsykologi: utveckling och livsvillkor*. Stockholm: Natur och Kultur
- Ershammar, D & Wiksten, A (2002): *Makt över sin vardag*. Malmö: Riksförbundet för Social och Mental Hälsa
- Freire, P. (1976): *Pedagogik för förtryckta*. Stockholm: Gummesson
- Fritzén, L (1998): Den pedagogiska praktiken janusansikte. Om det kommunikativa handlandets didaktiska villkor och konsekvenser, Lund Studies in Education 8. Ref. i Jenner (2004) (se nedan)
- Giertz, A (2009): Aktiveringens effekter och evidensbaserat socialt arbete, i: Möller, H. I.& Johansson H.(medarb.) (2009) *Aktivering. Arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring*. Malmö: Liber
- Jenner, H (2004): Motivation och motivationsarbete i skola och behandling, i: *Forskning i fokus*, nr 19. Stockholm: Liber förlag
- Kroger, J. (2006): Identitetsutvecklingen i de tidiga vuxenåren. i A. Frisé Ann/Hwang, Philip (red), *Ungdomar och identitet* (ss. 149-171). Stockholm: Natur och kultur

Lalander, P., & Johansson, T. (Red). (2002): *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Patel & Davidson (2000): *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Payne, M (2006): *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur

Revstedt, P (2007): *Motivationsarbete*. Stockholm: Liber AB

Salonen, T (2000): *Ungdomars socialbidragstagande och försörjningssvårigheter under 1990-taket i SOU 2000:40*. Stockholm: Fritzes

9.2 Artiklar

Rosalind Edwards. The Editorial Board of *The Sociological Review* 2004.

Mary K Foster and Agnes G. Meinhard. 2005 International Society for Third_Sector Research and The Johns Hopkins University.

9.3 Internetkällor

Angelin, A. *Den dubbla vanmaktens logik. En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna*. Lund Dissertation in Social Work 38

<http://www.avhandlingar.se/avhandling/09bf8a23c6/>

[Hämtad 2012-02-13](#)

Forslund A. & Skans N. O.: *(Hur) hjälps ungdomar av arbetsmarknadspolitiska program för unga?*

www.ifau.se/upload/pdf/se/2006/r06-05.pdf

Hämtad 2011-10-28

Hollertz, K. *Problemen förgår, lösningarna består. Organisering av kommunala insatser för unga arbetslösa med försörjningsproblem* Lund Dissertations in Social Work 41

<http://www.avhandlingar.se/om/Katarina+Hollertz/>

Hämtad 2012- 05-20

Rapport 1998, Ungdomsstyrelsen

www.senrp.se/sb/d/150/url/.../target/pdf1359.pdf%3Fk%3D1359

Hämtad 2011-12-08

Salonen, T. & Ulmestig, R. *Nedersta trappsteget. En studie om kommunal aktivering*

Rapportserie i socialt arbete. Nr 1, 2004

Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete

Växjö universitet

[Inu.diva-portal.org/smash/get/diva2:207113/FULLTEXT01](http://nu.diva-portal.org/smash/get/diva2:207113/FULLTEXT01)

Hämtad 2012-10-05

Temagruppen Unga i arbetslivet, Ungdomsstyrelsen 2010.

www.ungdomsstyrelsen.se/kat/0,2070,1681,00.htm

Hämtad 2011-12-09

Ung idag, 2010

www.ungdomsstyrelsen.se/ad2/user.../wwwUNGIDAG2010.pdf

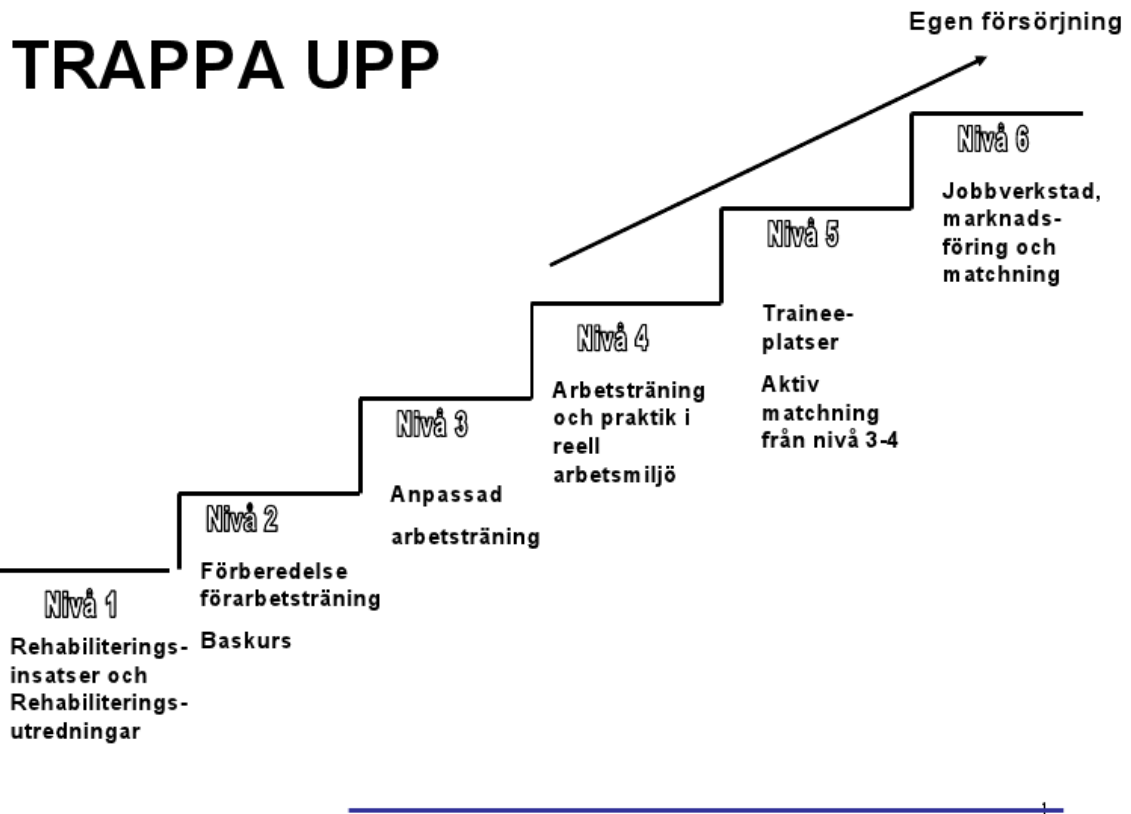
Hämtad 2011-12-09

www.psykologiguiden.se

Hämtad 2012-04-11

10 Bilagor

10.1 Trappa Upp

10.2 Information till informanterna

Information om uppsatsens syfte och din insats till undersökningsprocessen

Verksamheten Green Team vill genom sina aktiviteter och insatser upphöja arbetslösa och socialbidragstagare unga vuxnas social- och yrkeskompetens för att de blir attraktiva på arbetsmarknaden.

Syftet med denna studie är att undersöka de yttre och inre faktorer och processer som ledde till hos vissa av deltagarna att de lyckades bli självförsörjande.

Vi vill tacka dig att du tar dig tid för att svara på våra intervjufrågor inför vår C-uppsats.

Vi vill informera dig om att din medverkan i denna studie är frivilligt, du kan när som helst avbryta den utan att förklara varför. Du kan även välja att avstå från att svara på de frågor som du bedömer känsliga på något sett. Du kommer att vara anonym i uppsatsen.

Vi kommer att spela in intervjun och sedan renskriver vi den. Materialet kommer att användas bara i uppsatsens syfte och ingen obehörig får ta del av det. Efter renskrivning kommer vi att radera inspelningen.

Den färdiga uppsatsen kommer att lämnas till och den kommer att läggas ut på Internet..

Om du vill ta del av uppsatsen eller om av någon anledning vill du kontakta oss innan dess hör gärna av dig till oss på nedanstående mailadress.

Med vänliga hälsningar

xxxxxxxxxxxxxxxx [namn och e-postadress för den ursprungliga gruppens tredje medlem]

Ilona Tóth

xxxxxxxxxxxxxxxx [Ilonas e-postadress]

Elisabeth Persson

xxxxxxxxxxxxxxxx [Elisabeths e-postadress]

Vår handledare är Pierre Engström

pierre.engstrom@socwork.gu.se

Göteborg den.....

Underskrift.....

10.3 Intervjuguide

Underlag

Bakgrundsfrågor:

Ålder

Kön

Fakta

- Familjebakgrund
- Föräldrarnas arbetsbakgrund
- Uppväxt
- Fungerande familj?
- (Hur länge bor du i Sverige?)
- Har du familj eller är du ensamstående?
- Utbildning
- Vad gjorde du innan GT?
- Hur länge var du arbetslös?
- Vilka erfarenheter har du från AF och socialtjänsten?
- Hur länge var du socialbidragstagare?
- Hur kom du in i GT?
- AF, socialtjänsten -fick du tillräckligt med info därifrån? Tillräcklig kunskap om vad som finns och hur det funkar, vilka samarbeten som finns.
- Har du fått något privat stöd eller annat stöd utanför GT?
- Vad gör du nu?

Känslor

- Vilka förväntningar hade du när du började i projektet?
- Vad vill du bli – planer, drömmar.
- Hur tror du att ditt liv sett ut idag då?
- Hur var din tro på framtiden innan projektet?
- Förförståelse för myndigheter

I början av GT:

- Vilka konsekvenser hade det fått om du hade tackat nej till projektet tror du ?
- Hur upplevde du gruppen, ledarna? Var de behjälpliga, stränga, lätt att förstå vad de menar, dominerande, ödmjuka, tydliga osv.
- Hur upplevde du dig själv i det hela? Aktiv, tillbakadragen, inställning, fattar vad som händer, tvingande. Förändrades dessa känslor genom projektets gång
- Hur var strukturen i GT? Var det tydligt vad som skulle göras, vecko- månadsstruktur?
- Vad var bra?
- Vad var dåligt?
- Vad fattades?
- Fick du kompisar?
- Kändes projektet tvingande?
- Arbetets betydelse socialt, ekonomiskt, rutiner, hälsa
- Hade avsaknaden av struktur i projektet påverkat resultatet? ex. hålla tider

Erfarenhet

- Hur upplevde du bemötandet på AF och på socialtjänsten?
- Har du fått info om GT innan du började?
- Arbetserfarenheter
- Hur upplevde du arbetslösheten? – fördelar och nackdelar
- Hur såg dagarna ut när du var arbetslös?
- Fördelar och nackdelar med att ha en sysselsättning

Reflektion

- Hur ser du på arbetslösheten i efterhand ?
- Vad skulle förändras, vad kan göras bättre i GT?
- Hur skulle du göra ett eget GT?

- Vad vill du göra i framtiden?
 - Vad har du fått ut av projektet? Utöver att bland annat blev självförsörjande. Börjat träna? Slutat röka?
 - Självförtroende
 - Boendesituation
 - Känslan av att vara delaktig i ett samhälle.
-
- Har du hört begreppet job ready? Vad betyder det till dig, hur uppfattar du begreppet?
 - Vad innebär begreppet job ready för dig?
 - Är det positivt eller negativt laddad?
 - Körkort, om du har fått: hur har det ändrat ditt liv och din självbild?
 - Religion, traditioner som är viktiga för dig i livet